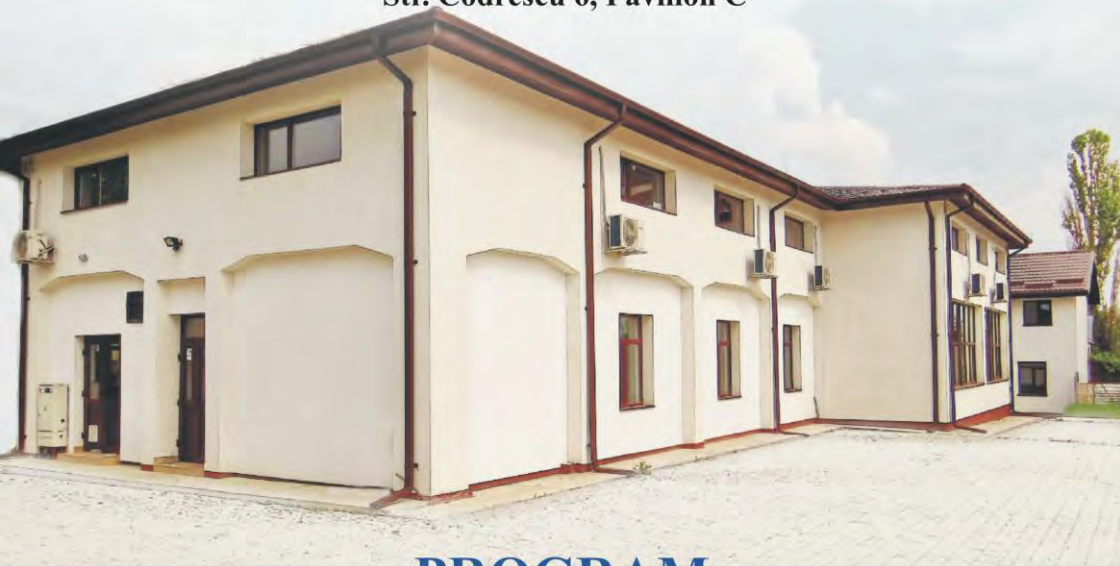

Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”
Academia Română, Filiala Iași

CONFERINȚA ANUALĂ A INSTITUTULUI DE ISTORIE „A. D. XENOPOL” DIN IAȘI

Ediția a VI-a
5-7 iunie 2025
Str. Codrescu 6, Pavilion C

PROGRAM

BUILDCORP

ELSACO

Cu sprijinul:

Comitetul de organizare:

ACS dr. Remus TANASĂ
CS dr. Marian HARIUC
CS II dr. Liviu BRĂTESCU
CS II dr. Simion-Alexandru GAVRIȘ
CS I dr. Cătălina CHELCU

Comitetul științific:

Prof. univ. dr. Gheorghe CLIVETI, m.c. A.R.
Prof. univ. dr. Petronel ZAHARIUC
CS I dr. Flavius SOLOMON
CS I dr. Leonidas RADOS
CS I dr. Cătălin TURLIUC
CS I dr. Marius CHELCU
CS II dr. Mihai CHIPER
CS III dr. Dorin DOBRINCUI

JOI, 5 iunie 2025

Deschiderea lucrărilor Conferinței

(9:00-10:00, Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” și
transmisiune pe pagina de Facebook a Institutului)

Saluturi de deschidere

Prof. univ. dr. Gheorghe CLIVETI, m.c. A.R., Director al Institutului
de Istorie „A. D. Xenopol” al Academiei Române, Filiala Iași
Mihai CHIRICA, Primarul Municipiului Iași
Acad. Viorel BARBU, Președintele Academiei Române, Filiala Iași
Prof. univ. dr. Lucrețiu MIHĂILESCU-BÎRLIBA, Decanul Facultății
de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Dr. Cătălina CHELCU, CS I, reprezentant al Comitetului de organizare

Ceremonia de decernare a titlului de Membru de Onoare al Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” Doamnei STELLA GHERVAS

(10:00-11:00, Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” și
transmisiune pe pagina de Facebook a Institutului)

Laudatio

Dr. Flavius SOLOMON, CS I

Prelegere inaugurală

Stella Ghervas (Universitatea din California, Los Angeles)

Liniștirea apelor. Pace și conflicte la Marea Neagră

Pauză de cafea (11:00-11:30)

JOI, 5 iunie 2025

Secțiunea 1

Din istoria Botoșanilor: locuitori, economie, instituții

(11:30-13:45, Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”
și transmisiune pe pagina de Facebook a Institutului)

Moderator: Marius Chelcu

Petronel Zahariuc (Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași; Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Prăbușirea unui târg și nașterea unui oraș: Botoșanii în secolul al XVIII-lea

Sorin Grigoruță (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Începuturile spitalului din Botoșani: întemeiere, înzestrare și primii ani de ființare

Mihai Anatolii Ciobanu (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Despre niște armeni botoșăneni (1811)

Dănuț Huțu (drd. SCOSAAR, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Scurte considerații despre declinul orașului Botoșani la sfârșitul secolului al XIX-lea

Cătălin Botoșineanu (Arhivele Naționale Iași)

Școlile din orașul Botoșani în rapoartele de control ale inspectorilor regionali, din perioada interbelică

Pauză de prânz (13:45-15:00)

JOI, 5 iunie 2025

Secțiunea 2

Stat, Biserică și diplomatie (secolele XVI-XVIII)

(15:00-17:00, Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”
și transmisiune pe pagina de Facebook a Institutului)

Moderator: Petronel Zahariuc

Augustin Guriță (Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru
Ioan Cuza” din Iași)

*Contribuții la istoria bisericii „Pogorârea Sfântului Duh”
din Horodniceni*

Adrian Magina (Universitatea de Vest din Timișoara; Institutul de
Cercetări Socio-Umane „Titu Maiorescu”, Academia Română,
Filiala Timișoara)

*Situația Moldovei în Războiul cel Lung reflectată în cores-
pondența nobilului ardelean Pancrațiu Sennyey (1594-1598)*

Livia Magina (Muzeul Banatului Montan din Reșița)

*Relațiile lui Constantin Brâncoveanu cu Habsburgii la
începutul domniei. Considerații pe marginea unor documente
„pierdute”*

Bobi Apăvăloaei (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia
Română, Filiala Iași)

*Biserica Mănăstirii „Sfinții Trei Ierarhi” din Iași – un nou
„înțeles”*

Gheorghe Lazăr (Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, Academia
Română, București)

*Despre familia și slujbele unui boier muntean din prima
jumătate a secolului al XVIII-lea*

Pauză de cafea (17:00-17:15)

JOI, 5 iunie 2025

Secțiunea 3

***Relații româno-italiene:
de la Risorgimento la Primul Război Mondial***

(15:00-17:00, Sala de Consiliu a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”)

Moderator: Simion-Alexandru Gavriș

Raluca Tomi (Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, Academia Română, București)

Francesco Mathieu – un consul sard în porturile Mediteranei orientale și la Gurile Dunării, în prima jumătate a secolului al XIX-lea

Remus Tanasă (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Moartea lui Mazzini în presa românească

Laurențiu Vlad (Universitatea din București)

Participarea României la Expoziția internațională de la Roma (1911)

Emanuela Costantini (Università degli Studi di Perugia)

Italia și România în Primul Război Mondial: importanța diplomației și limitele ei

Pauză de cafea (17:00-17:15)

JOI, 5 iunie 2025

Secțiunea 4

Relații internaționale, modernizare, extremism politic: de la Unirea Principatelor la Al Doilea Război Mondial

(17:15-19:15, Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” și
transmisiune pe pagina de Facebook a Institutului)

Moderator: Marian Hariuc

Paul Michelson (Huntington University, United States)

*Political Modernization in Romania, 1859-1927: An
Assessment of the Work of Prince Alexandru Ioan Cuza,
Carol I, and Ferdinand*

Marius Diaconescu (Centrul Român de Studii Ruse, Universitatea
din București)

*Serviciile consulare furnizate de Legația Norvegiei la
St. Petersburg cetățenilor români din Rusia bolșevică în 1918*

Ionel Doctoru (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

*Propagandă la Paris – conexiuni cu extrema dreaptă
franceză, 1926-1928*

Cătălin Turliuc (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia
Română, Filiala Iași)

*Extrema dreaptă din România interbelică și asociaționismul
fraternalist modern*

Andreea Dahlquist (cercetător independent, Malmö, Suedia)

*George Șeinescu și rolul său în Legația României de la
Stockholm în perioada celui de Al Doilea Război Mondial*

JOI, 5 iunie 2025

Secțiunea 5

Modernitatea timpurie românească: aspecte etnice și economice

(17:15-19:15, Sala de Consiliu a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”)

Moderator: Sorin Grigoruță

Mihai-Cristian Amărieuței (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași) și Lidia Cotovanu (Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, Academia Română, București)

Un destin între două imperii în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Fragmente din corespondența lui Arghir Bostângeanu (Bostangioglu)

Mariana Lazăr (Muzeul Național Cotroceni)

Considerații privind situația financiară a mănăstirilor Cotroceni și Radu Vodă în primele decenii ale secolului XIX

Teodor Candu (Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova)

Foametea din Moldova în „Iarna lui Kamenski”. Acțiuni și măsuri ale Divanului Moldovei de prevenire și limitare a penuriei alimentare în rândul populației din 1810-1811

Marius Chelcu (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Bulgari în orașele din Moldova la începuturile modernității

VINERI, 6 iunie 2025

Secțiunea 6

România postbelică: putere, diplomatie, propagandă

(09:00-11.00, Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”
și transmisiune pe pagina de Facebook a Institutului)

Moderator: Dorin Dobrinu

Paul Nistor (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

România lui Dej: schimburi de specialiști și de date economice cu Statele Unite ale Americii, pentru modernizarea și dezvoltarea economiei naționale (1961-1964)

Silviu B. Moldovan (Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, București; Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Posteritatea contradictorie a refugiaților comuniști greci din România lui Gheorghe Gheorghiu-Dej

Daniela Popescu (Facultatea de Istorie, Universitatea din București)

Ecouri transnaționale ale Războiului Rece în anii '60. Studiu de caz: bunurile de consum în RPR ilustrate în revista „Femeia”

Corneliu Ciucanu (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Regimul comunist de la București și strategiile de destruc-turare a exilului anticomunist. Operațiunea de preluare a Bisericii Ortodoxe Române de la Paris (1972-1975)

Pauză de cafea (11:00-11:30)

VINERI, 6 iunie 2025

Secțiunea 7

Biografiile

Interpretări, recuperări documentare (I)

(11:30-13:45, Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”
și transmisiune pe pagina de Facebook a Institutului)

Moderator: Flavius Solomon

Constantin Iordachi (Central European University, CEU, Viena)

*Radicalizare și fascism: activitatea teroriștilor Ustașa în
„ego-documente”*

Andrei Corbea-Hoișie (Facultatea de Litere, Universitatea „Alexandru
Ioan Cuza” din Iași)

*Istории personale în jurul unui document inedit al lui Iuliu
Maniu*

Lucian Leuștean (Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru
Ioan Cuza” din Iași)

*Sir Eyre Crowe – repere biografice relevante din perspectiva
intereselor românești la Conferința de Pace de la Paris
(1919-1920)*

Andreea Ioana Ursulescu (drd., Facultatea de Istorie, Universitatea
„Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

*La tribuna Adunării Generale a Ligii Națiunilor: Elena
Văcărescu și intervenția privitoare la traficul de femei și
copii (1921)*

Adrian Vițalaru (Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan
Cuza” din Iași)

*„Un bun și credincios slujitor al țării”. George Cretzianu –
trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României în
Polonia (1929-1930)*

VINERI, 6 iunie 2025

Secțiunea 8

Aspecte politice și instituționale ale modernității românești

(11:30-13:45, Sala de Consiliu a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”)

Moderator: Remus Tanasă

Cătălina Chelcu (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Un proiect de istorie judiciară în Moldova: posibile concluzii

Eusebiu Costel Diaconu (drd., Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

Câteva date despre activitatea consulului britanic de la București E. L. Blutte (1825-1834)

Simion-Alexandru Gavriș (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Funcționarii administrației centrale a Vistieriei Moldovei în epoca regulamentară (1832-1858): aspecte de istorie instituțională și socială

Liviu Brătescu (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Românii și procesul electoral în România modernă. Alegerile din 1875-1876

Claudiu-Lucian Topor (Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

O pace separată în 1916? România ocupată în fața puterilor inamice. Tatonări, supoziții și deziluzii

Pauză de prânz (13:45-15:00)

VINERI, 6 iunie 2025

Secțiunea 9

Biografiile

Interpretări, recuperări documentare (II)

(15:00-17:15, Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”
și transmisiune pe pagina de Facebook a Institutului)

Moderator: Andrei Cușco

Leonidas Rados (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Biografia intelectualului modern: câteva considerații teoretice

Flavius Solomon (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Genul biografic de la micro la macroistorie. Un episod mai puțin cunoscut din viața lui Cristian Racovski – căsătoria cu Elisaveta Riabova

Ovidiu Buruiană (Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

Biografiile liberalilor români și genealogia puterii în Partidul Național Liberal dintre cele două războaie mondiale

Ștefan S. Gorovei (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Cenzură și autocenzură în spațiul cultural și academic

Roxana Patraș (Institutul de Cercetări Interdisciplinare, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

Ceea ce jurnalele nu spun: Petru Comarnescu la microfonul Radio București/Radio România (1929-1947)

Pauză de cafea (17:15-17:30)

VINERI, 6 iunie 2025

Secțiunea 10

Biografiile

Interpretări, recuperări documentare (III)

(17:30-19:30, Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”
și transmisiune pe pagina de Facebook a Institutului)

Moderator: Leonidas Rados

Victor Taki (Concordia University, Edmonton, Alberta)

*Ideile revoluției: Mihai Anagnosti și doctrinarii francezi din
anii 1830*

Ioan Iațcu (Complexul Muzeal „Moldova” Iași)

*Din viața privată a unui boier din veacul al XIX-lea:
Anastasie Bașotă și viciul său*

Cristian Ploscaru (Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru
Ioan Cuza” din Iași)

*Pentru o tipologie a implicării aristocrației românești în
politică (sfârșitul secolului al XIX-lea): Matei, Ioan și
Constantin Cantacuzino*

Andrei Cușco (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia
Română, Filiala Iași)

*Constantin Stere între „populism” și naționalism: avata-
rurile unei biografii intelectuale*

Antonio Patraș (Facultatea de Litere, Universitatea „Alexandru Ioan
Cuza” din Iași)

Biografia ca bestseller. De la O. Minar la G. Călinescu

SÂMBĂȚĂ, 7 iunie 2025

Secțiunea 11

***Minorități etnice și confesionale:
de la finele secolului XIX către actualitate***

(09:00-10:45, Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”
și transmisiune pe pagina de Facebook a Institutului)

Moderator: Liviu Brătescu

Aurelia Felea (Agenția Națională a Arhivelor, Chișinău)

*Coloniștii din Basarabia și identitățile lor fluide. Trecerea
cehilor catolici din satul Novograd (Huluboaia), județul
Ismail, la ortodoxie (1889)*

Dorin Dobrincu (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia
Română, Filiala Iași)

*Asociații religioase, profesionale, culturale și sportive
evreiești din Moldova, 1944-1949*

Manuela Marin (Institutul de Istorie „George Barițiu”, Academia
Română, Filiala Cluj)

„Bisericile țigănești” și regimul comunist din România

Voica Pușcașiu (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca)

*Reprezentarea minorităților în monumentele de for public:
de la știință cu cetățeni la cartografiere digitală*

Pauză de cafea (10:45-11:00)

Prelegere finală

(11:00-12:00, Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”
și transmisiune pe pagina de Facebook a Institutului)

Alexandru-Florin Platon

(Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

*Corp, fiziognomonie, identitate:
fragmente de antropologie cultural-istorică*

Moderator: Cătălina Chelcu

SÂMBĂȚĂ, 7 iunie 2025

***Prezentarea publicațiilor institutului
și închiderea lucrărilor***

(12:00-12:30, Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”
și transmisiune pe pagina de Facebook a Institutului)

- 1) Leonidas Rados, Mihai-Cristian Amărieuței, Alexandru D. Aioanei (editori), ***Provocările istoriei. Concepte, surse, metodologii***, *Lucrările Conferinței Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”, Ediția a IV-a, 2023*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2024, 580 p.
- 2) „Anuarul Institutului de Istorie «A. D. Xenopol»”, București, Editura Academiei Române, LXI, 2024, 486 p.

REZUMATELE COMUNICĂRILOR

Secțiunea 1

Din istoria Botoșanilor: locuitori, economie, instituții

Petronel Zahariuc

(Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași;
Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

*Prăbușirea unui târg și nașterea unui oraș:
Botoșanii în secolul al XVIII-lea*

Pornind de la polisemantismul termenilor târg și oraș, de la situația juridică, economică și demografică a Botoșanilor în secolul al XVIII-lea și de la o polemică istoriografică de la începutul secolului XX, prin această comunicare voi înfățișa câteva idei privitoare la prăbușirea târgului medieval și nașterea orașului modern Botoșani, proces concomitent și succedaneu, care s-a realizat de-a lungul secolului al XVIII-lea și în primele decenii ale secolului al XIX-lea.

Sorin Grigoruță

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

*Începuturile spitalului din Botoșani:
întemeiere, înzestrare și primii ani de ființare*

Deceniul patru al veacului al XIX-lea a adus o adevărată „înflorire” a așezămintelor cu caracter spitalicesc în Moldova, spitalele de la Galați, Bârlad, Botoșani și Focșani adăugându-se celor de pe lângă mănăstirile Sfântul Spiridon (Iași) și Precista (Roman), care funcționau de câteva decenii. Analizarea fiecăruia dintre aceste așezăminte, prin identificarea și interpretarea informațiilor referitoare la ctitori, la personalul medical și la bolnavii internați, va contribui la reconstituirea unor fragmente de istorie locală, precum și la mai buna cunoaștere a evoluțiilor ce au caracterizat trecutul medical românesc în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

În contextul acestei secțiuni dedicate istoriei Botoșanilor, propun o scurtă contribuție privitoare la începuturile spitalului din fostul „târg al Doamnei”. Valorificând documente păstrate la Serviciile Județene Botoșani și Iași ale Arhivelor Naționale, voi contura câteva considerații despre întemeierea și înzestrarea spitalului și despre modul în care acesta a funcționat în primii ani.

Mihai Anatolii Ciobanu

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Despre niște armeni botoșăneni (1811)

În perioada administrației ruse (instaurată ca urmare a războiului din 1806-1812) au fost create o mulțime de hârtii oficiale privitoare la chestiuni cu totul diverse. Printre acestea găsim și câteva, anume șapte, în care sunt menționați niște armeni din Botoșani, doi dintre care au primit încuviințarea strămutării în Galiția austriacă.

Dănuț Huțu (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Scurte considerații despre declinul orașului Botoșani la sfârșitul secolului al XIX-lea

Botoșaniul, un oraș relativ vechi din nordul Moldovei, a cunoscut o evoluție atipică în comparație cu alte orașe ale țării. De la înflorirea sa ca important centru comercial și meșteșugăresc, ajungând la mijlocul secolului XIX al patrulea oraș ca mărime din țară, spre deosebire de alte asemenea localități care au prosperat, Botoșaniul a intrat într-o fază de declin. Această situație, ce poate fi considerată o „patologie geografică”, este explicată printr-o serie de factori istorici și economici. Orașul a fost întemeiat ca târg la o răscruce de drumuri comerciale, între podișul înalt și câmpia joasă a Moldovei. Comerțul a fost principala sa funcție, iar armenii au jucat un rol important în viața economică a orașului, alături de populația locală. Dezvoltarea

sa urbanistică a fost marcată încă de la începutul secolului XIX de inițiative precum pavarea străzilor, alimentarea cu apă și iluminatul public. Declinul economic a fost cauzat de izolarea orașului de rețeaua feroviară principală și de scăderea industriei locale. Deși a existat un potențial industrial, fabricile și atelierele și-au redus activitatea sau au dispărut din cauza dificultăților de transport și a concurenței din alte centre urbane. Un alt factor important a fost scăderea comerțului, cauzată de schimbarea rutelor comerciale și de lipsa dezvoltării infrastructurii de transport. De asemenea, fărâmițarea marilor proprietăți boierești a dus la dispersarea produselor agricole, care nu au mai fost un stimul la fel de puternic pentru circuitul economic local.

Cătălin Botoșineanu (Arhivele Naționale Iași)

Școlile din orașul Botoșani în rapoartele de control ale inspectorilor regionali, din perioada interbelică

Realitățile școlare ale primei jumătăți de secol al XX-lea au fost extrem de diverse. În lipsa unei legislații a învățământului primar și secundar care să le organizeze, Ministerul Instrucțiunii a lăsat în seama autorităților locale (revizorate și sub-revizorate) sau regionale (inspectorate școlare regionale) impunerea unei coerențe asupra mersului așezămintelor, în toate secvențele acestora. Fizionomia elevilor, a învățătorilor sau profesorilor, manualele și cărțile bibliotecilor, activitățile extrașcolare, finanțarea locală sau relaționarea de natură administrativă au împrumutat mult din dinamica pe care au putut-o asigura factorii locali. Din acest punct de vedere, o istorie a învățământului trebuie să depășească inventarierea prevederilor legislative și să recompună viața școlară particulară a unor cicluri școlare, a segmentelor învățământului secundar sau a unor edificii prestigioase dintr-un areal geografic delimitat. În comunicarea de față, autorul va prezenta câteva eșantioane ale inspecțiilor periodice realizate asupra școlilor din orașul Botoșani.

Secțiunea 2

Stat, Biserică și diplomatie (secolele XVI-XVIII)

Augustin Guriță (Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

*Contribuții la istoria bisericii „Pogorârea Sfântului Duh”
din Horodniceni*

În cadrul acestei comunicări sunt prezentate o serie de informații și ipoteze referitoare la una dintre ctitoriile marelui vistiernic și, respectiv, mare logofăt, Mateiaș: biserica cu hramul *Pogorârea Sfântului Duh* din Horodniceni. Sunt evidențiate aspecte legate de alegerea hramului, de procesul de edificare, precum și principalele etape de transformare prin care a trecut lăcașul de cult de-a lungul timpului. Astfel, un accent deosebit este pus pe rezultatele lucrărilor de restaurare, care au scos la iveală detalii semnificative privind starea originală a construcției, modificările ulterioare și trăsăturile arhitecturale specifice. Totodată, se urmărește evidențierea unor aspecte particulare referitoare la această biserică, în special a legăturilor pe care diverse personalități și familii boierești le-au avut cu ea.

Adrian Magina (Universitatea de Vest din Timișoara; Institutul de Cercetări Socio-Umane „Titu Maiorescu”, Academia Română, Filiala Timișoara)

*Situația Moldovei în Războiul cel Lung reflectată în corespondența
nobilului ardelean Pancrațiu Sennyey (1594-1598)*

Războiul cel Lung (1593-1606) dintre Habsburgi și Înalta Poartă a afectat într-o bună măsură și spațiul românesc. În cadrul acestei confruntări a fost atrasă și Moldova, cu toate că rolul acesteia în conflict a fost unul marginal. Implicarea domnitorilor Moldovei în disputele de la finalul secolului al XVI-lea, contactele diplomatice cu

Transilvania și desfășurarea unor evenimente militare pot fi urmărite prin intermediul corespondenței nobilului ardelean Pancrațiu Sennyey. Prin funcția avută în Secuime, acesta a fost la curent cu situația din Moldova, cu ai cărei domnitori a corespondat frecvent. Scrisorile sale în limba maghiară (multe inedite), rămase în bună măsură necunoscute istoriografiei românești, oferă indicii asupra poziției Moldovei, prinsă în conflictul dintre creștini și otomani.

Livia Magina (Muzeul Banatului Montan din Reșița)

Relațiile lui Constantin Brâncoveanu cu Habsburgii la începutul domniei. Considerații pe marginea unor documente „pierdute”

Epoca lui Constantin Brâncoveanu este considerată a fi una de importanță majoră pentru istoria Țării Românești. Deși studiată intens și de multă vreme, domnia lui Brâncoveanu are în continuare multe necunoscute. Relațiile domnitorului cu Habsburgii au făcut obiectul unor cercetări serioase încă de acum un secol, un aspect deosebit fiind dat de negocierile de la începutul domniei. Actele emise în urma tratativilor au fost considerate pierdute de-a lungul timpului, cu toate că istoricii au putut extrapola parțial prevederile cuprinse acolo. Cercetări recente în Ungaria au condus spre identificarea documentelor în cauză, fapt ce permite o analiză detaliată asupra negocierilor dintre trimișii lui Brâncoveanu și reprezentanții Casei de Austria.

Bobi Apăvăloaei

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Biserica Mănăstirii „Sfinții Trei Ierarhi” din Iași – un nou „înțeles”

Biserica Mănăstirii „Sfinții Trei Ierarhi” din Iași a fost analizată cu precădere din perspectiva personalității ambițiosului domn Vasile Lupu. În prezentarea noastră, ne propunem să studiem acest prețios, singular și enigmatic monument din perspectiva operei Mitropolitului Varlaam al Țării Moldovei, înaltul ierarh care a binecuvântat începerea lucrărilor de construire și care mai apoi a sfințit cu mâna sa lăcașul zidit de domnul Vasile Lupu.

Gheorghe Lazăr

(Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, Academia Română, București)

Despre familia și slujbele unui boier muntean din prima jumătate a secolului al XVIII-lea

„[...] și eu auziu că s-au însurat, care să dea Dumnezeu să trăiască și să-i fie dă bucurie, măcar că s-ar fi căzut, după cum ne poruncește Sfânta Pravilă, să jălească anul acel dintâi dăplin, ca pe o soție a lui.” Autorul acestor rânduri, din care transpare durerea profundă și, totodată, supărarea unui părinte față de gestul condamnat al ginerelui care s-a recăsătorit la scurt timp după trecerea în lumea de dincolo a fiicei sale, încălcând cutumele vremii, este boierul Constantin Strâmbeanu, a cărui biografie vom încerca să o prezentăm în această comunicare.

Descendent pe linie paternă din neamul boierilor Vlădescu, iar pe o linie genealogică ceva mai îndepărtată din cel al marelui agă Neagu din Strâmba (dușmanul lui Matei Basarab!), Constantin Strâmbeanu este atestat documentar încă din primii anii ai celui de-al doilea deceniu al secolului al XVIII-lea, ca slujitor în cancelaria lui Constantin Brâncoveanu. Mai apoi, se va implica în evenimentele politice de la sfârșitul amintitului deceniu, ce au dus la anexarea Olteniei de către austrieci, numărându-se printre boierii susținători ai cauzei acestora. Acest „partizanat” îi va fi răsplătit de către noile autorități, căci documentar este atestat în mai multe rânduri în calitate de *consilier* în „chesariceasca administrație”.

Își va continua activitatea politică și după retragerea austrie-cilor din Oltenia și revenirea acestei provincii sub controlul autorităților muntene, ocupând în divanul Țării Românești, la scurt timp după acest eveniment, dregătoriile de mare pitar, mare stolnic, mare vistier și mare clucer. Dincolo însă de aceste „responsabilități” administrative, de achizițiile de moșii, numele lui Constantin Strâmbeanu este strâns legat și de implicarea în diverse acte ctitoricești, alături de membri ai familiei sale, cazul bisericii din Corcova (jud. Mehedinți, 1752) fiind, de altfel, cel mai reprezentativ din această perspectivă.

JOI, 5 iunie 2025

Secțiunea 3
Relații româno-italiene:
de la Risorgimento la Primul Război Mondial

Raluca Tomi

(Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, Academia Română, București)

*Francesco Mathieu – un consul sard
în porturile Mediteranei orientale și la Gurile Dunării,
în prima jumătate a secolului al XIX-lea*

Regatul Sardiniei a preluat tradiția comercială a Republicii Genova, una dintre preocupările sale fiind revitalizarea consulatelor din principalele orașe-porturi ale Mediteranei orientale, Nordului Africii, Mării Negre și Gurilor Dunării. În acest scop s-a organizat, după semnarea tratatului comercial cu Poarta (1823), pe lângă consulatul sard din Constantinopol, o Școală de limbi orientale, unde au fost instruiți viitorii consuli, care, pe lângă abilitățile lingvistice, învățau tradițiile și obiceiurile popoarelor în mijlocul cărora urmau să activeze. Importanța consulilor sarzi se observă în perioada procesului de unificare a Italiei, când unii dintre ei, cu stagii în Principatele Române, cunoscători ai realităților de la Nord de Dunăre, sunt implicați în comisiile de reformare a serviciului consular italian (Annibale Strambio, Raffaele Benzi), alcătuind nucleul diplomaților italieni după constituirea Regatului (1861).

În comunicare încercăm să desprindem activitatea consulară a lui Francesco Mathieu, care a cunoscut nemijlocit realitățile din Alexandria Egiptului, Cairo, Constantinopol, Salonic, Galați, Alger, Smirna, Tunis. Reconstituim periplul său consular pe baza documentelor inedite din Arhivele de Stat din Torino. Informațiile desprinse din mărturiile arhivistice ne permit să pătrundem în ceremonialul de investire a personalului consular și să percepem statutul acestuia în diferite părți ale Imperiului Otoman. Rapoartele sale minuțios redactate deschid noi perspective asupra realităților sociale și economice din spațiile geografice unde a activat.

Remus Tanasă

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Moartea lui Mazzini în presa românească

Italianul Giuseppe Mazzini a avut o influență considerabilă asupra câtorva dintre protagoniștii istoriei moderne a statului român. În principal, a fost vorba despre frații Ion și Dumitru Brătianu sau C. A. Rosetti, dar și despre Nicolae Bălcescu, care nu a apucat să ia parte la edificarea politică a României; lista este însă mai lungă. Cu toate că ideile lui Mazzini au fost puse la raft de acei oameni de stat români care au cunoscut demersurile și activitatea italianului, stima și fascinația asupra lor nu au apus niciodată.

Astfel, când avea să moară Mazzini, în 1872, ziarele din România au adus un omagiu reverențios celui care, prin exemplul lui, le-a alinat viața de exilați sau de proscriși. Articolele au fost fie semnate emfatic, precum cele ale lui Dumitru Brătianu, în „Românul” de la București, fie au fost publicate fără indicarea autorului, însă la fel de emfatic, precum cele din ziarul „Uniunea Liberală” de la Iași. Textele nu sunt importante doar pentru a reliefa fascinația pe care încă o mai nutreau unii din tabăra liberalilor radicali față de Mazzini, ci și pentru că relevau anumite informații care au fost transpuse de aceștia în practica diplomatică și politică, în momentul în care au putut să traseze direcția ce ar fi trebuit urmată pentru a-și atinge obiectivele de etapă.

Laurențiu Vlad

(Universitatea din București)

*Participarea României la Expoziția internațională de la Roma (1911)**

Prin studiul nostru ne-am propus să reconstituim, atât cât ne-au permis sursele cercetate până acum, o istorie a participării României la Expoziția internațională de la Roma din 1911 (care celebra 50 de ani de unitate a Italiei). Am căutat să facem acest lucru atât printr-o abordare clasică, de istorie evenimentțială social-politică și culturală, concentrată pe evoluția în timp de câteva luni a unor actori (personaje)

ai (ale) spațiului public autohton, a unor contexte social-politice sau instituții, cât și prin sondarea unor aspecte ce țineau de imagologia construcției identitare, specifică demersurilor de diplomatie culturală (ori de propagandă externă, potrivit vocabularului acelor vremuri). Precizăm că subiectul nu a fost abordat ca atare în istoriografie, sunt doar câteva mențiuni în studiile semnate de Arturo Lancellotti (1931), Ileana Kisilewicz (2010) sau Anna Maria Liberati (2013, 2014).

Astfel, am avut în vedere, în mod concret, pe de o parte, felul în care oficialii de la București (Titu Maiorescu, Al. Tzigara-Samurcaș, Constantin Nanu etc.) au gestionat administrativ tratativele pentru amplasarea standurilor cu exponate autohtone în diversele secțiuni ale Expoziției romane, respectiv procesul de colectare și expediere în Italia a obiectelor ce urmau a fi expuse, urmărind drumul parcurs de acestea chiar și după încheierea manifestării etc. Pe de altă parte, am adus în prim-plan detalii ale reflecției ideologice identitare, simbolice, ce a stat la baza prezenței românești la Roma, precum și ale receptării acestei participări în intervențiile publice sau private ale unor oficiali italieni, în publicațiile tipărite cu ocazia Expoziției ori în presa vremii.

Precizăm în acest context că pentru investigația noastră de acum am studiat fondurile documentare manuscrise de la Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (fond Roma, vol. 171, 172), Biblioteca Academiei Române (Arh. Al. Tzigara-Samurcaș), ca și cele de carte de la Biblioteca Centrală Universitară din București. De asemenea, am avut în vedere și o seamă de materiale arhivistice de la Museo Nazionale Romano, respectiv mai multe volume și periodice din Biblioteca Nazionale Centrale Vittorio Emanuele II (*Corriere d'Italia*, *Il Giornale d'Italia*, *Il Messaggero*, *Il Popolo Romano*, *L'Osservatore Romano*, *La Tribuna*, *La Vita* ș.a.m.d.), respectiv Biblioteca di Archeologia e Storia dell'Arte (albume, cataloage expoziționale, ghiduri etc.).

* Documentarea pentru această comunicare a fost susținută prin programul de burse „Vasile Pârvan” al Ministerului Educației Naționale la Accademia di Romania din Roma, în colaborare cu Ministerului Afacerilor Externe prin Institutul Cultural Român, care a finanțat două stagii de cercetare în capitala Italiei în perioadele 16 septembrie – 11 decembrie 2024, respectiv 17 februarie – 16 aprilie 2025.

Emanuela Costantini

(Università degli Studi di Perugia)

*Italia și România în Primul Război Mondial:
importanța diplomației și limitele ei*

În relațiile dintre Italia și România din timpul Primului Război Mondial, diplomația a jucat un rol fundamental. Pe toată durata războiului, șeful delegației italiene în România a fost Carlo Fasciotti, un diplomat cu o lungă carieră, care s-a dovedit a fi foarte activ în încercarea de a coordona strategiile celor două țări. Comunicarea mea se va concentra pe figura sa. Italia și România, legate de Tripla Alianță, au ales să nu participe la război în primele etape. Ambele au abandonat Tripla Alianță pentru a încerca să obțină teritorii care erau controlate de Habsburgi la sfârșitul conflictului.

Fasciotti, cu o abordare proactivă, a încercat să asigure coordonarea fazelor de participare la război a Italiei și a României, astfel încât cele două țări să beneficieze de o mai mare greutate, printr-o acțiune simultană. Acțiunea sa a întâmpinat rezistență uneori din partea ministrului italian de Externe Sonnino, alteori din partea premierului român Brătianu. În ciuda dificultăților ambelor țări în ultima parte a războiului, Fasciotti a asigurat totuși menținerea dialogului. Medierea sa a continuat până la negocierile de pace.

Pentru Fasciotti, experiența din România a fost cea mai lungă din cariera sa, ceea ce i-a evidențiat capacitatea diplomatică și, în același timp, limitele legate de dificultatea de a lucra eficient alături de Ministerul Afacerilor Externe.

Secțiunea 4

***Relații internaționale, modernizare, extremism politic:
de la Unirea Principatelor la Al Doilea Război Mondial***

Paul Michelson

(Huntington University, United States)

Political Modernization in Romania, 1859-1927: An Assessment of the Work of Prince Alexandru Ioan Cuza, Carol I, and Ferdinand

The paper would do a comparative assessment of political development and modernization under Cuza, Carol I, and Ferdinand, suggesting plusses and minuses and the implication of these for the modern development of Romania.

Marius Diaconescu

(Centrul Român de Studii Ruse, Universitatea din București)

Serviciile consulare furnizate de Legația Norvegiei la St. Petersburg cetățenilor români din Rusia bolșevică în 1918

Legația Norvegiei la St. Petersburg a furnizat servicii consulare cetățenilor români care se aflau în Rusia bolșevică în 1918-1919. Aceste servicii consulare au constat în: plata salariilor soldaților români care asigurau paza clădirii Legației României, eliberarea de pașapoarte cetățenilor români, inclusiv pentru cei care își aveau originea în provinciile unite cu România, furnizarea de sprijin financiar pentru cetățenii români care doreau să se întoarcă în țară, intervenții la autoritățile bolșevice în favoarea cetățenilor români arestați și altele similare. Norvegia a asigurat servicii consulare pentru mai multe state ale căror legații au fost închise de regimul bolșevic. Pe plan diplomatic, Norvegia avea un avantaj în relația cu regimul bolșevic pentru că, printre altele, a asigurat servicii consulare pentru Rusia bolșevică în Finlanda. Totuși, la sfârșitul anului 1918, în condițiile insecurității ridicate, și Legația Norvegiei a

fost nevoită să își închidă activitatea pentru câteva luni. Furnizarea de servicii consulare în numele statelor care nu au reprezentanță diplomatică sau sunt nevoite să le închidă într-un anumit context este o practică diplomatică obișnuită, reglementată de acordurile internaționale. Arhivele norvegiene au păstrat o cantitate mare de documente legate de aceste servicii consulare, care, alături de actele din Arhiva Diplomatică a MAE din București, oferă o imagine cuprinzătoare asupra acestui episod al relațiilor româno-norvegiene.

Ionel Doctoru

(Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

Propagandă la Paris – conexiuni cu extrema dreaptă franceză, 1926-1928

Propaganda este o formă de comunicare folosită pentru a influența sau convinge un public în vederea promovării unei agende. Acest aspect a transformat propaganda într-o „unealtă” informațională care a atras atenția multor state, inclusiv autorităților de la București. Odată cu intrarea României în „Marele Război”, guvernul român a simțit nevoia creării unui organism care să se ocupe cu administrarea informațiilor și cu propaganda. Înființarea, în octombrie 1919, a Biroului de Presă a avut un impact major asupra demersului propagandistic al Legației române. Alături de ministrul plenipotențiar de la Paris, Constantin Diamandi, diplomat cu propensiune propagandistică, serviciul de presă și-a dovedit în repetate rânduri eficiența.

Propaganda a atras atenția și unor personalități mediatice foarte influente de la București. Printre acestea, Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul”, s-a dovedit a fi foarte ambițios și dornic de a se implica în cadrul propagandei românești. În atenția mogulului mediativ a intrat organizația *L'Action Française*. Aceasta era o mișcare politică franceză naționalistă și regalistă de extremă dreapta. În cadrul activității sale mediatice, *L'Action Française* manifestase o mare simpatie pentru România. Ziarul său cel mai important, „*L'Action Française*”, a susținut, în permanență, statul român atunci când acesta din urmă era acuzat de antisemitism.

În tot acest timp, diplomația română, în frunte cu Constantin Diamandi, a avut întâlniri repetate cu organizația extremistă franceză.

Aceste întrevederi s-au desfășurat prin intermediul conferințelor organizate de către o mișcare pan-latină care luase naștere și se dezvoltase după sfârșitul Marelui Război. Astfel, implicarea unor personalități extremiste și a unor ziare ce înclinau către autoritate și dictatură a avut darul de a ne crea un contur al modului în care diplomația și o parte a personalităților politice din România percepeau mișcarea extremistă din Franța.

Cătălin Turliuc

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Extrema dreaptă din România interbelică și asociaționismul fraternalist modern

Obiectivul urmărit în această comunicare este prezentarea modului și manierei în care forțele politice de extremă dreaptă din România interbelică au identificat și desemnat drept inamic și structurile cofraternale constituite în perioada modernă în țara noastră, în speță cea mai reprezentativă dintre acestea și anume Francmasoneria. Pornind de la realitățile internaționale relevante pentru această temă în perioada interbelică, intervenția mea își propune reliefarea raportului intern-extern din această perspectivă, analiza instrumentalizării în spațiul românesc a narativului antifrancmasonic, a mijloacelor de atac folosite împotriva acestei structurii a societății civile, a altor elemente constitutive ale acestei atitudini promovate de forțele extremei drepte românești, relevante în perioada analizată. Evident, vor fi menționate și teoriile conspiraționiste lansate pe fondul acestei confruntări a unor viziuni opuse despre modul în care societatea urmează să evolueze. Comunicarea se oprește și asupra unora dintre figurile reprezentative și deosebit de active în această direcție, conturând elementele specifice vieții noastre politice interbelice. Sursele documentare folosite provin cu precădere din presa vremii, din volume de documente, memorii și însemnări, precum și din unele surse arhivale. Metodologia folosită este cea a analizei de conținut, alături de cea narativ-descriptivă. Concluziile învederează confruntarea între viziuni diferite privind evoluția generală a societății noastre, a modului în care modernizarea și democratizarea României pot și trebuie să evolueze în secvența cronotopică menționată.

Andreea Dahlquist
(Malmö, Suedia)

*George Șeinescu și rolul său în Legația României de la Stockholm
în perioada celui de Al Doilea Război Mondial*

În perioada interbelică, Ministerul Propagandei Naționale nu a considerat necesară încurajarea activității propagandistice desfășurate peste hotare. Situația s-a schimbat odată cu pierderile teritoriale suferite în vara-toamna anului 1940 și cu intrarea României în război. Scena politică și evoluția ostilităților, nefavorabile românilor, i-au determinat pe liderii de la București să se mobilizeze și să creeze un program de propagandă națională, având ca subiecte centrale „chestiunea Transilvaniei” și „chestiunea Basarabiei”. Strategia a fost ulterior transmisă oficiilor diplomatice, inclusiv Legației României din Stockholm. Suedia se bucura de statutul de țară neutră, reprezentând un loc propice pentru confruntarea propagandei românești cu cea maghiară, dar și un canal bun de negociere cu puterile aliate.

Personajul central în organizarea și implementarea planurilor de propagandă culturală pe teritoriul Suediei a fost secretarul de presă George Șeinescu. Liderul serviciului de presă din Stockholm a încercat constant să fie cu un pas înaintea propagandei ostile României, desfășurată de state cu tradiție precum Ungaria și Uniunea Sovietică. Astfel, Șeinescu împreună cu miniștrii plenipotențieri care s-au succedat la conducerea legației pe perioada conflagrației, au organizat vernisaje tematice, conferințe despre istoria, societatea, cultura și economia românească și s-au îngrijit de publicarea unor articole de presă favorabile României în cotidienele suedeze. Scopul acestei prezentări este de a urmări evoluția consilierului George Șeinescu în cadrul Legației României de la Stockholm, identificând activitățile-cheie pe care le-a organizat, provocările pe care le-a întâmpinat, contactele pe care le-a stabilit în societatea suedeză și pe care le-a atras în favoarea cauzei românești precum și implicarea sa în negocierile de la Stockholm cu reprezentanții sovietici, derulate în anul 1944.

JOI, 5 iunie 2025

Secțiunea 5

Modernitatea timpurie românească: aspecte etnice și economice

Mihai-Cristian Amărieuței

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași);

Lidia Cotovanu

(Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, Academia Română, București)

*Un destin între două imperii în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.
Fragmente din corespondența lui Arghir Bostângeanu
(Bostangioglu)*

Arghir Bostângeanu (Bostangioglu) a venit, spre mijlocul veacului al XVIII-lea în Moldova, în căutarea unui rost al situației sale sociale și materiale. Vreme de aproape 20 de ani, între 1756 și 1774, a slujit „cu dreptate și cu credință” domnilor de la Iași din acea vreme, în administrația centrală sau ținută, urcând treptele dregătoriilor până la rangul de mare postelnic. S-a căsătorit cu Maria Paladi, intrând în rețeaua de putere a Pălădeștilor și a familiilor înrudite cu aceștia (Sturdza, Razu, Ruset, Catargi, Cantacuzino), a cumpărat proprietăți în Iași și în țară, păstrând, în același timp, legături în mediul politic și de afaceri din Constantinopol, unde a fost trimis cu misiuni „diplomatice”. Remarcat în slujbele sale de autoritățile militare ruse de ocupație din vremea războiului ruso-otoman (1768-1774), a obținut de la P. A. Rumeanțev recomandări în vederea călătoriei pe care o va face în Rusia, la Kiev, Moscova și Sankt Petersburg, împreună cu sora sa, Sofia, și tot avutul lor. Bogata corespondență, în limba greacă, dintre anii 1775 și 1778, cu soția (rămasă în țară) și cumnatul Constantin Paladi dezvăluie poziția importantă pe care (pretinde) că o are la curtea țarinei (la un moment dat, avea temeiuri să creadă că va fi numit consul general la Iași) și legăturile stabilite cu mediul politic și de afaceri de acolo, precum și alte detalii care schițează un tablou al moravurilor vremii. Comunicarea noastră analizează această colecție unică de epistole, sub aspectul informațiilor privitoare la rețelele de influență, mobilitățile sociale și oportunitățile survenite în contextul schimbărilor produse în spațiul est-european prin pacea de la Kuciuk-Kainargi.

Mariana Lazăr

(Muzeul Național Cotroceni)

*Considerații privind situația financiară
a mănăstirilor Cotroceni și Radu Vodă
în primele decenii ale secolului XIX*

La finalul primului deceniu al secolului al XIX-lea, cele mai multe dintre mănăstirile din Țara Românească se confruntau cu deosebite dificultăți financiare, determinate nu neapărat de nepriceperea egumenilor în administrarea averilor sau de fraudarea de către ei a veniturilor, ci de cauze multiple. În primul rând, instabilitatea politică din ultimul sfert al secolului XVIII și primul sfert al celui următor, consecință a războaielor dintre marile imperii învecinate, ce s-au desfășurat și pe teritoriul românesc (1787-1792; 1806-1812), a invaziilor turcilor revoltați sub comanda pașei Osman Pazvantoglu (1797-1806) ori a mișcării revoluționare de la 1821 și ocupației turcești, a creat probleme serioase, sociale și economice, întregii societăți românești.

Așezămintele religioase au fost impuse la contribuții extraordinare semnificative, în cuantum și ca ritm al percepției, pentru întreținerea și plata trupelor străine, în caz de război, ori pentru susținerea cheltuielilor statului în caz de calamități sau epidemii (cum au fost cele de ciumă, 1791-1794, 1812-1814, 1823-1824). Aceste contribuții au devenit aproape anuale, afectându-le considerabil veniturile, și așa diminuate prin destabilizarea vieții economice și imposibilitatea de a-și valorifica în condiții normale domeniile funciare. În plus, consecințele dezastruoase ale marelui cutremur din 1802 și ale incendiilor determinaseră cheltuieli serioase pentru refacerea clădirilor, toate aceste aspecte reflectându-se în situația lor financiară. De aceea, cele mai multe dintre mănăstiri au fost nevoite să se împrumute, cu dobânzi mari, pentru a răspunde sumelor ce le fuseseră repartizate drept contribuții extraordinare și pentru reparațiile necesare clădirilor lor.

La 1813, mănăstirile Cotroceni și Radu Vodă, unele dintre cele mai mari și mai bogate așezăminte religioase ale țării, erau

grevate de datorii considerabile, de peste 450.000 de taleri, la un venit anual de aproximativ 45.000 de taleri. Autoritățile îi învinuiau pe cei doi egumeni, Visarion și Ignatie, care între timp decedaseră, de „reaua economie și netrebnica chivernisire” a averii mănăstirilor. Acuzațiile erau numai în mică măsură adevărate, deoarece nivelul însemnat al datoriei se datora, în principal, contribuțiilor extraordinare impuse lor, costurilor semnificative cu renovarea clădirilor și dobânzilor mari la împrumuturile pe care fuseseră nevoiți să le contracteze.

Măsurile adoptate sau aprobate de autorități pentru „stingerea” datoriei și puse în practică de noii egumeni au vizat arendarea moșiilor pe termene îndelungate, cu încasarea arendei în avans, și chiar vânzarea unora dintre proprietăți.

Teodor Candu

(Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova)

*Foametea din Moldova în „Iarna lui Kamenski”.
Acțiuni și măsuri ale Divanului Moldovei
de prevenire și limitare
a penuriei alimentare în rândul populației din 1810-1811*

La mijlocul lui septembrie a anului 1810, Divanul Țării Moldovei îl informa pe președintele Divanurilor, Vasilie I. Krasno-Milașevici, despre starea „demnă de toată jalea” în care se aflau locuitorii țării, din cauza condițiilor climaterice neprielnice ce s-au abătut asupra ei, manifestate prin secetă și înghețuri timpurii, dar și a prestațiilor pe care le îndepliniseră în folosul armatei imperiale ruse, în timpul celor patru ani de război. Toate acestea cumulate au afectat direct sau indirect și puținele semănături ce mai reușiseră locuitorii să le facă în toamna anului precedent și în primăvara anului 1810. Raportul invocat a fost motivat de un șir de informații venite de la ispravnicii ținutali, care, la sfârșitul lunii august – începutul lunii septembrie, atenționau Divanul despre starea alarmantă ce se crease

în privința hranei de toate zilele a locuitorilor țării. Îngrijorați de pericolul instaurării foametei în toată țara, boierii divaniți și, în particular, vistiernicul Iordache Rosetti-Roznovanu au insistat pe tot parcursul toamnei și iernii anilor 1810-1811 pe lângă V. I. Krasno-Milașevici, pentru luarea unor măsuri ce ar preveni sau ar reduce din impactul penuriei alimentare semnalate. În acest scop, se propunea să fie reduse dacă nu total, atunci măcar parțial prestațiile în muncă și în bani pe care țara le îndeplinea în folosul armatei, să fie stabilite prețuri fixe pentru principalele tipuri de cereale ce constituiau sursa alimentară de bază a locuitorilor, să mobilizeze/rechiziționeze de la moșieri, arendașii de moșii și comercianți surplusul de cereale la prețul stabilit, să oblige stăpânii de moșii să-i susțină/sprijine pe acei locuitori ce-i aveau pe moșii și erau lipsiți de pâinea de toate zilele, să se folosească resursele financiare acumulate pentru achiziționarea „contribuției alimentare pentru armată”, cât și să fie folosite unele sume adunate de către unii boieri în mod particular, pentru procurarea cerealelor necesare de peste hotar, în special din Podolia de peste Nistru. Divaniții prezentau și o serie de alte măsuri de ordin administrativ, cum ar fi implicarea dregătorilor ținutali, dar și a armatei pentru a rechiziționa surplusul de alimente ce s-ar găsi prin țară. Insistența manifestată de Divan și, în particular, de conducătorul Visteriei pentru reducerea efectelor penuriei alimentare, se datora nu numai „griji” pentru contribuabili. Ea era provocată și de pericolul în care era pusă una dintre principalele verigi ale lanțului logistic de întreținere a trupelor ruse, ce o reprezenta populația țării. Luând în calcul cele expuse, dorim ca în cadrul comunicării de față să punem în discuție acele demersuri și propuneri înaintate de boierii Divanului Moldovei la adresa administratorului civil de ocupație din Țările Române, în vederea identificării de mijloace interne și externe pentru diminuarea penuriei alimentare care afecta populația Moldovei în toamna și iarna anilor 1810-1811, ceea ce va contribui la înțelegerea fenomenului în sine, dar și a rolului pe care l-au jucat conducătorii țării în depășirea acestei crize.

Marius Chelcu

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

*Bulgari în orașele din Moldova
la începuturile modernității*

Contribuția are scopul prezentării unor detalii mai puțin cunoscute despre prezența comunităților de bulgari în orașele din Principatul Moldovei, stabiliți aici în diferite contexte, prin emigrație și colonizare.

Atenția va fi îndreptată mai ales asupra realităților din prima jumătate a secolului al XIX-lea, perioadă din care se păstrează informații documentare mai numeroase și mai diverse în privința conținutului, însă cronologic analiza fenomenului va începe de la primele atestări ale prezenței bulgarilor în orașele din Moldova. Pentru perioadele mai vechi, identificările etnice sunt dificil de făcut, deoarece sud-dunărenii de limbă slavă au fost denumiți de români cu numele generic de sârbi, fapt ce ține de un anumit construct cultural, înrudit cu obiceiul de a denumi, spre exemplu, limba slavonă, drept limbă sârbă.

Cu cât ne apropiem de modernitate, bulgarii încep să se distingă tot mai clar din masa mai largă a populației urbane provenite de la sudul Dunării, atât prin denumire, ocuparea unor zone distincte pe harta orașelor, cât și prin specializări economice, în ramuri din agricultură, comerț sau meșteșuguri. Aceste detalii vor fi extrase și discutate pe baza unor surse documentare aflate în cea mai mare parte la Arhivele Statului din Iași.

VINERI, 6 iunie 2025

Secțiunea 6

România postbelică: putere, diplomatie, propagandă

Paul Nistor

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

România lui Dej: schimburi de specialiști și de date economice cu Statele Unite ale Americii, pentru modernizarea și dezvoltarea economiei naționale (1961-1964)

În a doua parte a anilor '50 ai secolului XX, Moscova și Washingtonul au negociat o deschidere generalizată, în domeniile cultural și economic. Cu precauție și timiditate, mai apoi și cu ceva optimism, au început colaborările între Europa de Est și Statele Unite. Datorită îmbunătățirii spectaculoase a relațiilor româno-americe, la începutul anilor '60, Bucureștiul a sperat la mai mult, din aceste colaborări. Gheorghiu-Dej și PCR-ul, forțați de relațiile dificile cu Nikita Hrușciov și PCUS-ul, au sperat să găsească în americani pe acei parteneri care să-i ajute la dezvoltarea economică a României.

Datorită unor planuri de cooperare anuale și bianuale, dublate de un sentiment comun antisovietic, Bucureștiul și Washingtonul au căzut de acord asupra unor deschideri spectaculoase în relațiile economice. Oameni de știință sau de afaceri americani veneau în România. Tehnicieni, ingineri, oameni de știință români mergeau în SUA, la specializări sau pentru studierea firmelor și pieței americane. De asemenea, broșuri și cărți cu ultimele cercetări ale unor universități, institute sau firme private americane erau achiziționate de români, care intenționau să-și construiască o economie mai puternică, cu tehnologie occidentală. Deși agricultura era domeniul de interes preferat de români, au existat numeroase specializări și în alte ramuri: construcții și componente de mașini, infrastructură, petrol și instalații petroliere, industrie energetică, industrie chimică etc.

Silviu B. Moldovan

(Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, București;
Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Posteritatea contradictorie a refugiaților comuniști greci din România lui Gheorghe Gheorghiu-Dej

Impactul ideologiilor politice totalitare, în special în perioada regimului comunist, este deseori analizat sub aspectul veleitarismului și cel al compromisului, fapt care acoperă o bună parte a motivațiilor personale sau de grup ale acțiunii de aderare la politica oficialităților comuniste, însă nu le poate explica în totalitate.

Având în vedere rolul deosebit de important al României în cadrul emigrației grecești (aici aflându-se atât conducerea din exil a partidului comunist grec, inclusiv secretarul general al acestuia, cât și importante oficine de propagandă), problema emigrației a preocupat extrem de mult conducerea politică de la București.

În actualul stadiu al cercetării, se pot inventaria cazuri concrete de emigranți, al căror destin a oscilat între menținerea ortodoxiei ideologice, atenuarea convingerilor comuniste și repatrierea în țara natală, mutarea în Uniunea Sovietică sau chiar implicarea lor în unele procese penale din România. Pe lângă ostilitatea manifestată uneori față de vechea comunitate elenă din Regatul României, în mediul emigranților comuniști greci au existat și rivalități, exploatate de Securitate inclusiv prin recrutarea și dirijarea unor informatori, aceștia furnizând materiale „cu caracter compromițător” și împotriva unei alte categorii de refugiați din Grecia (militanții aromâni). De asemenea, poate fi făcută o comparație argumentată cu situația celui alt val masiv de refugiați politici comuniști din România (iugoslavii anti-titoiști), ori una vagă, sau chiar complet inconsistentă, deocamdată, cu cel din anii '70 (comuniștii chilieni, respectiv cei spanioli).

Istoria „refugiaților” sau a „emigranților” greci comuniști, marcantă în special în perioada 1948-1956, a lăsat urme contradictorii, dar semnificative în memoria istorică de dată recentă a românilor. Percepțiile posterității asupra luptei lor politice sunt, de asemenea, diverse, uneori de-a dreptul antagonice, această situație fiind determinată inclusiv de caracterul diferit al traumelor care au afectat memoria și sensibilitatea istorică din țara de origine (Grecia) și din cea de adopție (România).

Daniela Popescu

(Facultatea de Istorie, Universitatea din București)

Ecouri transnaționale ale Războiului Rece în anii '60.

Studiu de caz: bunurile de consum în RPR

ilustrate în revista „Femeia”

În vara anului 1951, presa americană și cea sovietică dezbăteau publicarea unui scenariu fictiv, în care sociologul David Riesman imagina bombardarea masivă a Uniunii Sovietice de către Statele Unite. Doar că, în loc de arsenal militar sau nuclear, atacul fusese cu bunuri de consum americane. Ceea ce Riesman a numit satiric „războiul de nylon”, avea să devină parțial o realitate a finalului deceniului cinci. Viața cotidiană a cetățenilor și bunurile de consum au devenit un nou instrument de *soft power*, prin care două sisteme antinomice ale Războiului Rece au încercat să își dispute supremația.

Acest studiu explorează impactul transnațional al propagandei Războiului Rece asupra culturii de consum din România perioadei anilor 1960, iar ecourile acestui nou registru pot fi identificate ca un prim studiu de caz în revista „Femeia”. Această revistă a servit drept vehicul pentru diseminarea ideologiei socialiste, întărind narațiunile statului cu privire la rolurile femeii în muncă, viața domestică și angajamentul politic. Printr-o analiză de conținut, cercetarea examinează modul în care revista „Femeia” a modelat percepțiile asupra bunurilor de consum, aliniindu-le la valorile comuniste și contracaraând influențele capitalismului occidental.

Studiul evidențiază, de asemenea, adaptarea strategiilor sovietice de *branding* în contextul românesc, ilustrând un tipar mai larg de consum controlat în Blocul de Est. Astfel, de la mijlocul anilor '50, competiția internațională în materie de bunuri de consum începuse să se reflecte și în numerele acestei reviste, apărând astfel noi teme, reflectate prin articole generoase și reprezentări vizuale, precum: interiorul locuințelor, elementele decorative și electrocasnicele; viața în bloc și în apartament; alimente, textile, cosmetice și alte tipuri de bunuri de consum; activitățile de petrecere a timpului liber în apartament; femeile din fabrici care își produc singure bunuri de consum, asigurând necesarul întregii țări; femeile care dezvoltă noi tehnologii, mai ieftine și mai rapide, pentru bunurile de consum, sau economiile și asigurările, asociate de data aceasta spațiului privat.

Corneliu Ciucanu

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

*Regimul comunist de la București și
strategiile de destructurare a exilului anticomunist.
Operațiunea de preluare a
Bisericii Ortodoxe Române de la Paris (1972-1975)*

Întemeiată de revoluționarii pașoptiști refugiați în Franța, Biserica Ortodoxă Română de la Paris – cel mai vechi lăcaș de cult ortodox din afara țării – a rămas în conștiința românească drept un important reper și centru spiritual, identitar, politic al exilului postbelic.

După sfârșitul conflagrației mondiale, în contextul instaurării comunismului în România, noile autorități de la București au manifestat un interes special pentru recuperarea pe orice cale a bisericii române din rue 9, Jean de Beauvais. Regimul comunist a urmărit obsesiv, prin instituțiile sale (Ministerul Cultelor, MAE și Legația de la Paris, SSI și, mai târziu, Securitatea prin DIE, Patriarhia BOR), neutralizarea activității anticomuniste a comunității românilor din Franța, acapararea și anihilarea acestui așezământ religios, considerat „club al reacțiunii burgheze”, și „oficină imperialistă de spionaj”. Deși destul de fragmentată, comunitatea românească din capitala Franței s-a arătat, totuși, solidară și unită în acțiunea apărării bisericii lor, în raport cu ingerințele și diversiunile regimului comunist de la București. Sub presiunea autorităților RPR și RSR, rezistența comunității românești pariziene cunoaște mai multe etape, care se derulează din 1945 până în anii '70. Intervenția noastră surprinde episodul încercării de discreditare a preotului Vasile Boldeanu, superiorul Bisericii Ortodoxe Române de la Paris (1972-1975), operațiune amplă coordonată de regimul de la București, cu implicarea mai multor instituții și entități din țară și străinătate (Ambasada RSR de la Paris, DIE, LICA, presa franceză de stânga).

VINERI, 6 iunie 2025

Secțiunea 7

Biografiile

Interpretări, recuperări documentare (I)

Constantin Iordachi

(Central European University, CEU, Viena)

*Radicalizare și fascism:
activitatea teroriștilor Ustașa în „ego-documente”*

Prezentarea propune o abordare socio-culturală, interdisciplinară și multifactorială privind fascizarea organizației Ustașa în Iugoslavia interbelică, conducând la terorism și politici genocidale. Analiza se concentrează pe traiectoriile de viață și pe activitatea lui Mijo Babić și Zvonimir Pospišil, doi activiști naționaliști cunoscuți ca primii teroriști Ustașa. Pe baza memoriilor politice nepublicate ale lui Pospišil și Babić, voi demonstra că cei doi activiști au trecut prin mai multe faze de radicalizare cumulativă, începând de la adoptarea violenței politice în anii 1920, până la terorismul internațional în anii 1930 și apoi culminând cu genocidul sponsorizat de stat, în prima jumătate a anilor 1940. Din punct de vedere metodologic, prezentarea discută importanța ego-documentelor de diferite tipuri (jurnale, memorii, interogatoriile poliției) pentru a studia fenomenul radicalizării politice.

Andrei Corbea-Hoișie

(Facultatea de Litere, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

Istории personale în jurul unui document inedit al lui Iuliu Maniu

Lucrarea își propune un comentariu în jurul unui document deloc pomenit până acum în istoriografia românească: un memoriu alcătuit de Milan Hodža (viitor prim-ministru al Cehoslovaciei) și Iuliu Maniu, adresat arhiducelui Franz Ferdinand, succesorul desemnat al împăratului Franz Joseph. Documentul, aflat în arhiva personală a arhiducelui asasinat în 1914 la Sarajevo, este relevant atât din punctul de vedere al conținutului, în contextul relației tensionate

dintre Franz Ferdinand și cercurile politice dominante din Ungaria în epoca dualismului austro-ungar, cât și prin implicațiile legate de biografiile destinatarului, expeditorilor și celor aflați atunci (și mai târziu) în anturajul acestora.

Lucian Leuștean

(Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

Sir Eyre Crowe – repere biografice relevante din perspectiva intereselor românești la Conferința de Pace de la Paris (1919-1920)

Comunicarea își propune să realizeze o scurtă prezentare biografică a lui Eyre Crowe (1864-1925), un diplomat britanic de prim rang, subsecretar de stat permanent în Foreign Office în perioada 1920-1925. În cadrul acestei schițe biografice, vor fi evidențiate anumite repere (nașterea în Germania, parcursul educațional german, accesarea în Foreign Office, tribulațiile începutului carierei diplomatice etc.), care vor deveni relevante, în timpul reuniunii de pace de la Paris de după Marele Război, din perspectiva intereselor românești articulate la forumul păcii. Crowe a fost foarte influent în cadrul delegației Imperiului britanic, coordonându-i pe mai tinerii săi subordonați, dintre care unii, precum Allen Leeper, au fost deosebit de activi în susținerea cauzei românești. Crowe însuși a fost un membru marcant al Comisiei pentru Studiul Chestiunilor Teritoriale referitoare la România, organismul care a trasat noile frontiere ale statului român.

Andreea Ioana Ursulescu

(Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

*La tribuna Adunării Generale a Ligii Națiunilor:
Elena Văcărescu și intervenția privitoare la traficul de femei și copii
(1921)*

Prezentarea își propune să analizeze o dimensiune centrală a ariei social-umanitare a Ligii Națiunilor, și anume lupta împotriva traficului de femei și copii, prin prisma intervenției delegației României la Geneva, Elena Văcărescu. Prin articolul 23 (c) din Pact, Societatea Națiunilor își asumase „controlul general al acordurilor relative la

comerțul de femei și copii, al traficului de opium și alte toxice vătămătoare”, chestiune subliniată de Văcărescu în Adunarea Generală din septembrie 1921, când a solicitat forului internațional sprijin pentru suprimarea traficului, cu accent pe situația din fostul Imperiu Otoman. Intervenția sa i-a marcat totodată debutul pe scena geneveză și a consacrat-o drept una dintre primele femei care au luat cuvântul în cadrul Adunării. Având la bază Arhiva Ligii Națiunilor, vom încerca prin intermediul comunicării noastre să expunem obiectivele reprezentantei României, să analizăm rezultatele intervenției sale și să punctăm eventualele reacții pe care aceasta le-a generat.

Adrian Vițalaru

(Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

„Un bun și credincios slujitor al țării”.

*George Cretzianu – trimis extraordinar și ministru plenipotențiar
al României în Polonia (1929-1930)*

Născut în 1865, la București, și școlit în Occidentul Europei, Cretzianu a intrat în serviciul diplomatic al României în 1886. Cariera sa poate fi împărțită în două perioade, 1886-1898 și 1911-1930, despărțite de un interval în care diplomatul a ieșit din rândul cadrelor active ale Ministerului Afacerilor Străine al României. Începând cu 1911, Cretzianu a fost numit secretar general al ministerului, apoi șef al Legației din Spania (1913), iar în anul 1918 a asigurat, pentru câteva luni, conducerea misiunii diplomatice de la Paris. După câțiva ani în care a revenit în administrația centrală a ministerului (1922-1926), experimentatul diplomat a fost numit la conducerea Legației de la Washington, unde a activat până la mijlocul anului 1929. În pofida faptului că și-a dorit să fie numit la șefia misiunii diplomatice de la Vatican, liderii de la București i-au oferit direcțiunea Legației de la Varșovia, care a reprezentat ultima etapă a carierei sale diplomatice. În scurta sa misiune din capitala Poloniei, Cretzianu a acționat pentru consolidarea relațiilor româno-polone, contribuind la negocierea și semnarea unor acorduri bilaterale. La finalul lunii decembrie 1930, el a fost pensionat, alături de alți diplomați, în contextul în care conducerea ministerului încerca să diminueze cheltuielile instituției. George Cretzianu a decedat în drum spre țară, la Viena, la sfârșitul lunii ianuarie 1931.

VINERI, 6 iunie 2025

Secțiunea 8

Aspecte politice și instituționale ale modernității românești

Cătălina Chelcu

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Un proiect de istorie judiciară în Moldova: posibile concluzii

Publicarea ultimului volum al seriei de documente juridice privitoare la istoria dreptului penal, intitulată *Departamentul Criminalicesc în Moldova (1799-1828)* încheie o etapă de documentare și cercetare a acestei teme, ale cărei rezultate au devenit cunoscute în comunicări și studii științifice. Pentru intervenția de astăzi am rezervat un spațiu pentru a face cunoscute unele posibile concluzii referitoare la practica judiciară din Moldova aferentă intervalului de timp menționat.

Eusebiu Costel Diaconu

(Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

Câteva date despre activitatea consulului britanic de la București E. L. Blutte (1825-1834)

În comunicarea de față ne propunem să surprindem imaginea primului consul britanic numit oficial pe postul de la București în anul 1824. Ajuns în capitala Țării Românești în 1825, E. L. Blutte, așa cum a rămas în istoriografia românească, avea să servească interesele britanice până la moartea sa din anul 1834.

Activitatea sa ne este cunoscută prin intermediul rapoartelor consulare, din perioada 1828-1836, publicate de către Foreign Office în iulie 1878. Acestea au fost studiate și editate de către Ioan C. Filitti la începutul secolului al XX-lea, studiu care concluzionează o imagine aspră cu privire la rolul pe care E. L. Blutte l-a avut la București. Acest document, pe care vom încerca să îl abordăm dintr-o altă perspectivă, coroborându-l cu alte materiale de arhivă, va sta la baza cercetării de față.

Un mare mister legat de personalitatea consulului britanic privește chiar numele său. În toate studiile de specialitate, dar și în majoritatea documentelor de arhivă, E. L. Blutte nu figurează cu numele său complet. O cercetare mai minuțioasă a documentelor britanice ne va oferi însă acest răspuns. Despre caracterul său avem mărturii de la ceilalți consuli străini din București, iar cercetătorii care au studiat istoria diplomației din Principate, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, au formulat o serie de concluzii și observații.

Pornind de la toate aceste studii dar și de la documentele de arhivă cunoscute, vom încerca să ajungem la concluzii proprii cu privire la rolul și personalitatea consulului. Vom aduce în discuție și surse inedite, care nu au mai fost folosite până acum, contribuind, astfel, cu noi detalii la acest capitol al istoriei diplomației britanice de la București.

Simion-Alexandru Gavriș

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Funcționarii administrației centrale a Vistieriei Moldovei în epoca regulamentară (1832-1858): aspecte de istorie instituțională și socială

În comunicarea pe care am susținut-o la conferința Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” de anul trecut, am schițat organizarea Vistieriei principatului moldovean în anii Regulamentului Organic. Prezentul text vine în continuarea aceluia demers, aducând la iveală câteva informații și interpretări privitoare la angajații respectivei instituții. Am ales să abordez doar administrația centrală deoarece includerea funcționarilor din ținuturi (sameșii și alți slujbași cu atribuții financiare) ar fi pus probleme care depășesc cu mult limitele unei lucrări precum cea de față. Am folosit, în principal, documente alcătuite în cadrul Vistieriei: statele de plată, actele de numire și înlocuire în funcții, foile de calitate (fișele biografice oficiale) – ultimele, trebuie spus, nu foarte numeroase. Problemele asupra cărora m-am concentrat cu precădere au fost: rangurile boierești ale funcționarilor, nivelul lor de salarizare și durata în care au rămas în posturi. Ele sunt relevante atât pentru definirea locului angajaților departamentului financiar în lumea moldovenească a epocii de referință, cât și pentru înțelegerea funcționării unei instituții centrale de primă însemnătate.

Liviu Brătescu

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

*Românii și procesul electoral în România modernă.
Alegerile din 1875-1876*

În ultimii ani, studiile referitoare la tematica alegerilor din România modernă sunt tot mai prezente în istoriografia națională, probând o diversitate și complexitate impresionantă prin direcțiile de cercetare propuse. Cu toate acestea, suntem departe de conturarea unei imagini de ansamblu asupra unui subiect atât de vast, deoarece lipsesc multe dintre analizele particulare ale unor practici care să o compună. Acesta este motivul pentru care tema prezentei comunicări face parte dintr-o cercetare mai largă pe care ne propunem să o realizăm în următorii ani, asupra procesului electoral la români în perioada 1866-1918. Aceasta vizează investigarea procesului electoral din perspectiva reglementărilor legislative, a instrumentelor politico-sociale utilizate (presă, marketing politic, cluburi politice, asociații etc.) și a desfășurării actului electoral (etape, instituții implicate, practici specifice, desfășurarea votului etc.). Totodată vom urmări identificarea și analizarea rolului principalilor actori politici implicați, de la partide, candidați, monarh, actori statali, instituții etc., prin realizarea unor studii de caz.

Comunicarea aceasta cuprinde o primă parte introductivă, în care prezint câteva direcții generale de cercetare tematică și un studiu de caz realizat pentru procesul electoral de la jumătatea deceniului opt al secolului al XIX-lea. Desfășurate într-un context intern dificil și un context extern care reprezenta primul test al diplomației noului stat, alegerile parlamentare ale anilor 1875 și 1876 reprezintă o frescă a sistemului politic din Regat. Lipsit de partide politice în sensul lor clasic, care să-i ofere stabilitate, cu ingerințe ale actorilor statului – mai ales cei guvernamentali, cu practici care contraveneau integrității procesului, alegerile din anii amintiți devin și mai relevante din perspectiva consecințelor imediate și a instituirii unui precedent: o formațiune politică câștigă un scrutin (1876 pentru Senat) deși se află în opoziție. Până atunci, dar și în perioada ce a urmat, până la alegerile din 1919, partidele aflate la guvernare ca urmare a desemnării de către rege a liderului lor pentru poziția de prim-ministru și-au asigurat de fiecare dată victoria în alegeri.

Claudiu-Lucian Topor

(Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

O pace separată în 1916? România ocupată în fața puterilor inamice. Tatonări, supoziții și deziluzii

După înfrângerea de la Turtucaia, armata română a pierdut inițiativa strategică. Înainte să ajungă trupele române în pusta maghiară și la Budapesta, ne-am trezit cu cele germane, austro-ungare, bulgare și turcești pe câmpiile Valahiei, nu departe de București. „Geniul” militar de pe malurile Dâmboviței disprețuise un adversar cu o uriașă experiență a frontului, care lipsea armatei române. Ca urmare a luptelor din Transilvania, Dobrogea și Câmpia Munteniei, rezistența armatei române s-a prăbușit înainte de venirea iernii anului 1916. Generalul Falkenhayn și Armata a IX-a germană au pătruns strategic în teritoriul românesc, cu gândul să ajungă la Siret înainte de sosirea întăririlor rusești. Ploile de toamnă și drumurile proaste au încetinit avansul trupelor inamice, dar n-au reușit să le oprească înaintarea. Cu toate că unitățile din ariergardă au opus o rezistență îndârjită, în cele din urmă trupa s-a retras din fața tăvălugului german. Instalarea ocupației militare a creat contextul unor multiple schimbări, printre care și primele tatonări, supoziții în jurul încheierii păcii separate. Arhitecții acestor inițiative diplomatice nu erau, firește, emisarii guvernului liberal. Din refugiul de la Iași, prim-ministrul Brătianu nu se gândea atunci la o posibilă negociere a ieșirii din război. Perspectiva discuțiilor privind pacea separată nu dispunea astfel de vreun mandat oficial din partea guvernului legitim. Cu toate acestea, oricât de firavă ar apărea astăzi această inițiativă, ea s-a evidențiat într-un context favorabil planurilor fabricate de opozanții regelui Ferdinand de a prelua puterea în teritoriul ocupat. Protagoniști, așa cum descoperim în documente strict secrete din arhivele austriece, erau politicieni și emisari din grupul germanofililor, printre care Petre P. Carp, Alexandru Beldiman și chiar Alexandru Marghiloman. Propunerea noastră aduce în discuție acest episod controversat al tatonărilor diplomatice (puțin cunoscut în evoluția războiului), căutând să discearnă ecourile și reacțiile din tabăra Puterilor Centrale.

VINERI, 6 iunie 2025

Secțiunea 9
Biografiile
Interpretări, recuperări documentare (II)

Leonidas Rados

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

*Biografia intelectualului modern:
câteva considerații teoretice*

Viața intelectualilor români de secol XIX reprezintă, probabil, unul dintre cele mai provocatoare și ofertante subiecte pe care le poate identifica sau imagina un istoric. Conexiunile care se pot face cu personaje de aici sau de aiurea, cu diferitele curente culturale, sunt aproape nelimitate și duc la constatări uneori surprinzătoare. Intelectualul acelei epoci este un om educat, cu vaste cunoștințe în diverse domenii ale literaturii sau științei, implicat în mișcarea culturală și politică a vremii. Profesori, scriitori, medici, juriști, jurnaliști sau ingineri, intelectualii au jucat, în general, un rol fundamental în dezvoltarea societății moderne și în promovarea ideilor progresiste. Tocmai de aceea, chiar dacă apelăm la un set de surse primare și secundare mai larg decât în cazul altor categorii, biografiile de intelectuali sunt dificil de realizat. Dacă unii autori au reușit, cu adevărat, să ofere excelente modele de biografii, în multe alte cazuri suntem martorii unor stridente eșecuri. Ce anume face diferența? Calitățile și predispozițiile cercetătorului, cadrul teoretic la care a apelat acesta, amprenta lăsată de intelectualul-subiect în epocă, personalitatea și posteritatea lui, sursele disponibile etc.? Aparent, biografia intelectualului pare o temă simplă, liniară, cu un grad ridicat de predictibilitate, cu început și sfârșit cunoscut, o temă exersată de șiruri lungi de autori de foarte multă vreme. În fapt însă, un asemenea subiect pune serioase probleme metodologice și de interpretare, asupra cărora voi insista în comunicarea mea. Cercetarea de față analizează procesul de construire a memoriei istorice a lui Mihai Viteazul la începutul secolului XX, urmărind actorii implicați, instrumentele folosite, obiectivele și formele de manifestare ale acestui proces.

Flavius Solomon

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Genul biografic de la micro la macroistorie.

*Un episod mai puțin cunoscut din viața lui Cristian Racovski –
căsătoria cu Elisaveta Riabova*

În ultimele două decenii, în istoriografia occidentală, poate fi lesne constatată o revenire a interesului pentru biografii. După anul 2000, au fost create grupuri sau centre specializate în studierea biografiilor (ex.: *Biografie Instituut* de la Universitatea din Groningen; *Ludwig Boltzmann Institut für Geschichte und Theorie der Biographie* de la Universitatea din Viena), iar în literatura de specialitate se vorbește chiar despre un „biographical (re)turn”. Dovadă a amintitei cezuri istoriografice sunt nu doar nenumăratele monografii cu caracter biografic (a se vedea, de pildă, seria *Routledge Historical Biographies*), ci și discuțiile intense pe palier teoretic (Barbara Caine, Hans Renders, Nigel Hamilton, Sigurður Gylfi Magnússon, Helma Lutz, Bettina Völter etc.).

Văzute și ca fenomene culturale sau „produse ale unor descrieri și clasificări sociale” (Katharina Liebsch), biografiile pot oferi excelente studii de caz integrate perspectivei micro-macro de analiză (teoria constructivismului), venite dinspre domeniul sociologiei. Perspectiva micro asupra unei biografii permite istoricului să intre în intimitatea personajului analizat, să-i înțeleagă, de pildă, mai bine profilul psihologic, în timp ce perspectiva macro ajută să îl integreze într-un context social/istoric bine definit, care îl influențează sau care este influențat de acesta. Plecând de la un episod mai puțin cunoscut din viața lui Cristian Racovski, reconstituit în detaliu – căsătoria acestuia cu Elisaveta Riabova (1897) –, în comunicare sunt discutate aspecte privitoare la rețelele socialiste europene de la cumpăna secolelor XIX-XX, activitatea grupurilor radicale, finanțarea publicațiilor și circulația ideilor de stânga în Europa de Est.

Ovidiu Buruiană

(Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

Biografiile liberalilor români și genealogia puterii în Partidul Național Liberal dintre cele două războaie mondiale

Biografiile oamenilor politici reprezintă o constantă a interesului istoricilor. Amănunte din viața marilor personalități oferă, adeseori, coerență reconstituirii trecutului. În cercetarea de față nu îmi propun să prezint fapte pitorești sau inedite din formarea și evoluția unor lideri liberali care să explice manifestări publice și să ofere un înțeles aparte deciziilor politice la nivel național. Analiza mea asupra conducerii Partidului Național Liberal utilizează abordarea biografică drept pretext pentru cuprinderea unui fenomen partinic pe care l-am numit „genealogia puterii”. Aspectele familiale și relațiile informale ajung să predomine ca mecanism de autoritate și de ascensiune organizațională în cadrul formațiunii, mai ales după anul 1900. Opozabile unor proceduri clare și meritocratice, detaliile biografice, mai ales cele de natură familială, ale unor lideri centrali și locali devin relevante atât în interiorul partidului, ca tipar al puterii, cât și pentru acțiunea publică nemijlocită, cu trimitere la capacitatea de mobilizare și de negociere, în anii '30.

Ștefan S. Gorovei

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Cenzură și autocenzură în spațiul cultural și academic

Comunicarea se întemeiază pe informații culese din materialele adunate pentru o biografie extinsă a lui Artur Gorovei (1864-1951), folclorist, scriitor, membru corespondent (1915) și de onoare (1940) al Academiei Române. Unele dintre aceste informații sunt inedite, provenind din arhiva creată de Artur Gorovei și împărțită, azi, între Academia Română și casa de la Fălticeni. În împrejurările anilor '40 ai veacului trecut, responsabili ai spațiului cultural și academic s-au văzut în situația de a aplica restricții de publicare chiar în cazul unor buni prieteni, cu motivații sociale sau politice, ori chiar ca urmare a deciziei cenzurii oficiale. Astfel, un articol despre lingvistul german Gustav Weigand (1860-1930), destinat în 1939 revistei „Convorbiri Literare”, a fost oprit de directorul acesteia, Ilie E. Torouțiu (1888-1953), membru corespondent al Academiei Române. Un altul, cuprinzând

amintiri din călătoria în Cehoslovacia (1928), destinat revistei „Viața Basarabiei”, a fost atât de drastic masacrat de Cenzura de la Chișinău, încât directorul revistei, Pan(telimon) Halippa (1883-1979), și el membru corespondent al Academiei Române, nu l-a mai putut publica (1941). În sfârșit, un al treilea text, despre poetul și arheologul Nicolae Beldiceanu (1844-1896), cu documente inedite, a fost refuzat atât de Ion Simionescu (1873-1944), academician și președinte al înaltului for, la colecția „Cunoștințe folositoare”, cât și de Academia Română (Secția Literară), sub motivul că reproduce fragmente dintr-o poezie cu iz răzvrătit (socialist). Soarta acestor texte este diferită. Primul pare pierdut, odată cu arhiva „Convorbirilor Literare”; de la al doilea s-au păstrat șpalții, trimiși de Halippa lui Gorovei; cel de-al treilea, cu urmele unei refaceri, se află în Biblioteca Academiei Române și a fost publicat în 2022. „Dosarul” este completat cu un caz de autocenzură, autorul oprindu-și de la sine exprimarea unor opinii într-un text destinat tipăririi, cu mențiunea expresă a posibilelor efecte ale Cenzurii.

Roxana Patraș

(Institutul de Cercetări Interdisciplinare, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

Ceea ce jurnalele nu spun: Petru Comarnescu la microfonul Radio București/Radio România (1929-1947)

Cercetarea de față pornește de la un cadru și de la o absență documentară pe care am identificat-o în jurnalul lui Petru Comarnescu (edițiile 1994 și 2003): pe de o parte, intelectualii români întâmpină cu entuziasm înființarea Radioului românesc în 1928 (îmbrățișând ideea că radioul va aduce pacea mondială, bunăstarea generală și accelerarea ritmului civilizației prin tehnicitate) și menționează experiențele de comunicare cu publicul în fața microfonului (vezi Tudor Arghezi, Gh. Brăescu, Gala Galaction, Mihail Sadoveanu, Mihail Sebastian). Pe de altă parte, Petru Comarnescu, deși educat în țara radioului (SUA), nu pare marcat în niciun fel de vizitele sale la sediul din strada Berthelot și nu dă detalii despre alegerea temelor sau pregătirea conferințelor sale radiofonice, 28 la număr, dintre care 10 nelistate în *Bibliografia Radiofonică Românească* (Liliana Mușețeanu, 1998-2003). Absența referințelor se răsfrânge atât asupra notelor biografice, din diversele ediții ale operelor sale (puține și fragmentare), cât și asupra singurei

monografii dedicate vieții și operei spiritului polivalent care a fost Petru Comarnescu (Monica Grosu, *Petru Comarnescu – un neliniștit în secolul său*, 2007). În primul rând, trebuie să-l vedem pe Comarnescu ca pe un consumator, furnizor și critic al conferințelor din epoca sa, atent la modul în care se obține succesul în discursul public. „Generația Criterion” și-a concentrat activitatea mai degrabă pe *organizarea de conferințe* pentru un public larg, de diverse orientări ideologice (socialiști, marxiști, naționaliști, susținători ai partidului țărănesc, liberali, nihiliști, mistici), decât pe producția de opere scrise în comun. Invitații conferințelor „Criterion”, organizate de Petru Comarnescu, erau aleși din diferite generații și dintre cei capabili să dezbată, să lupte pentru ideile lor pe o scenă și în fața unui public care a devenit foarte rapid specializat în evaluarea succesului „producțiilor” *on-site* (Arșavir Acterian, *Spirit Polivalent*, în Mihaela Cristea, *Petru Comarnescu. Un călător al solitudinii*, 2003). Ca atare, se prefigurează o tensiune între oferta conferințelor radiofonice (sub genericul longevivei emisiuni „Universitatea Radio”) și oferta „generației” de intelectuali care conferența în diferite săli din București. În al doilea rând, trebuie să fim atenți la comparația (și competiția), pe care Comarnescu și-o va asuma spre sfârșitul vieții, dintre tânărul promotor al valorilor americane (libertate, diversitate, progres, tehnologizare, anti-rasism, dialog social, cultul pentru muncă etc.) și personalitatea lui N. Iorga, asociată în general naționalismului, studierii și exaltării trecutului ca principală resursă pentru educație. Paralelismul dintre cele două personalități poate fi urmărit pe eșafodajul antitezei viitor-trecut (America viitorului vs. România trecutului; globalism vs. localism; diversitate vs. specific național; tinerețe vs. senectute; experiență vs. moștenire), dar și din perspectiva unei trăsături comune: raportarea la textul scris, care nu este tratat, în niciunul dintre cele două cazuri, drept un produs deplin „încheiat”, ci mai curând ca un laborator. De aici decurge interesul pentru comunicarea orală, pentru „conferință”, ca formă de manifestare plenară și vie a mișcării intelectului. Realitatea este că, deși *Sfaturile pe întunec* (1936-1940) sunt într-o mare măsură un etalon al excelenței conferințelor radiofonice, arhiva SRR (Societatea Română de Radiodifuziune) oferă câteva surprize privind experimentele radiofonice ale lui Petru Comarnescu însuși, cel care va propune în 1945 formatul „prezentării muzicale” sau al „conferinței sonore”, o modalitate de a recupera un *pathos* care, în lipsa talentului oratoric, nu trece proba microfonului.

VINERI, 6 iunie 2025

Secțiunea 10

Biografiile

Interpretări, recuperări documentare (III)

Victor Taki

(Concordia University, Edmonton, Alberta)

Ideile revoluției:

*Mihai Anagnosti și doctrinarii francezi
din anii 1830*

În relatarea sa despre dezbaterile care aveau loc în sânul comunității studenților români de la Paris în anii 1830, Nicolae Krețulescu i-a contrapus pe susținătorii „ideilor liberal-democrate” celor care aveau „noțiuni complet retrograde”. Potrivit lui Krețulescu, acesta a fost, în primul rând, cazul lui Mihai Anagnosti, un coleg de studii al unor viitori „pașoptiști”, care, în cele din urmă, a devenit criticul lor acerb. O privire mai atentă asupra „noțiunilor retrograde” ale lui Anagnosti însă demonstrează că aceste viziuni erau, de fapt, destul de progresiste și reflectau influența doctrinarilor francezi, un grup de intelectuali și politicieni, care s-au manifestat în timpul Restaurației și au jucat după aceea un rol important în politica franceză sub Monarhia din Iulie (1830-1848). Avându-l ca lider pe formidabilul istoric francez François Guizot, doctrinarii au căutat să păstreze și să dezvolte moștenirile progresiste ale Revoluției franceze, limitând în același timp potențialul său distructiv. Format de acest tip original de liberalism francez din secolul al XIX-lea, Anagnosti a elaborat o perspectivă sofisticată asupra Chestiunii Orientale și o critică sistematică a proiectului emergent al „pașoptiștilor”. Această critică ne amintește atât de complexitatea politicii progresiste din secolul al XIX-lea, cât și de multiplele fațete ale vieții intelectuale românești din perioada premergătoare anului 1848.

Ioan Iațcu

(Complexul Muzeal „Moldova” Iași)

Din viața privată a unui boier din veacul al XIX-lea:

Anastasia Bașotă și viciul său

Despre anumiți boieri moldoveni s-au scris numeroase studii istorice, concentrate pe aspecte ce țin de relațiile familiale sau de realizările lor politice și culturale. Amănuntele legate de viața lor intimă se regăsesc și ele într-o multitudine de abordări publicistice: memorialistică, colecții de scrisori și documente, studii și enciclopedii de genealogie.

Documentele arhivistice sunt cele care ne aduc în prim-plan o varietate de detalii legate de universul domestic al acestor reprezentanți ai înaltei societăți. Analiza listelor de inventar, pe fiecare încăpere din locuințe, ne permite să ne apropiem de obiectele ce îi înconjurau și, pentru fiecare lucru în parte, aflăm numeroase detalii: cum se numea, unde se păstra și la ce folosea. Clasificându-le și sistematizându-le, obținem un tablou ce vine să redea o varietate de scene de interior, din care ni se reliefează anumite gesturi și tabieturi, unele dintre ele trecând astăzi drept vicii.

Informațiile despre viciul fumatului în Principatul Moldovei sunt mai puțin cunoscute, însă documentele de arhivă ne-au relevat evoluția acestui tabiet în viața privată a unui mare boier pământean din prima jumătate a veacului al XIX-lea: marele logofăt și cavaler Anastasia Bașotă.

Astfel, vom constata că Anastasia Bașotă a făcut o trecere graduală de la fumatul cu lulele de ceramică de sorginte orientală – prevăzute cu conducte de lemn și muștiuce de chihlimbar –, la obiceiul de a utiliza pe cele din spumă de mare („meerscham”), de proveniență central-europeană. În ultima etapă a vieții sale îl regăsim folosind porțigarete din chihlimbar ori spumă de mare, destinate țăgărilor confecționate din foiță de hârtie, al căror conținut era tutunul cultivat și procesat chiar pe moșia sa.

Cristian Ploscaru

(Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

*Pentru o tipologie a implicării aristocrației românești
în politică (sfârșitul secolului al XIX-lea):
Matei, Ioan și Constantin Cantacuzino*

Destinul marilor familii boierești din Principatele Române a cunoscut o traiectorie profund influențată de crearea statului-națiune și de fenomenul istoric al tranziției de la elita tradițională (o elită de statut juridic, de privilegiu) la elita modernă (o elită de merit, notorietate și prestigiu). Cristalizarea elitei moderne românești din Vechiul Regat poate fi definită ca un raport de echilibru între adaptarea vechilor familii boierești la noile realități politice, sociale și ideologice și ierarhiile de competență și de prestigiu apărute la nivel instituțional, în asociere cu noua structură a statului modern. Cercetarea noastră a încercat să surprindă secvențial acest fenomen, plecând de la trei biografii ale unor membri ai celebrei familii Cantacuzino, care credem că sugerează o veritabilă tipologie a implicării aristocrației românești în politică: un eminent jurist și profesor universitar (Matei Vasile Cantacuzino), care a tratat implicarea în politică drept o datorie de onoare în raport cu rudele și prietenii săi, fără a avea o autentică substanță politică; un personaj (Ioan Al. „Zizin” Cantacuzino) cu veleități ideologice și literare, francmason și conspirator, dar lipsit de calitățile necesare pentru a se integra în *establishmentul* politic conservator, ca ministru și fruntaș de partid, și, nu în ultimul rând, un om politic (Constantin Lascăr Cantacuzino) de reală anvergură, figură marcantă a Partidului Conservator, dar care, negăsindu-și locul între liderii partidului, a ales calea secesiunii, a disidenței, înființând, alături de Take Ionescu (fiu de negustor, talentat orator), Partidul Conservator Democrat. Plecând de la aceste trei studii de caz, comunicarea propune o tipologie social-politică (desigur, incompletă) a integrării vechilor familii boierești în rândurile elitei politice românești antebelice.

Andrei Cușco

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Constantin Stere între „populism” și naționalism: avatarurile unei biografii intelectuale

Tensiunea dintre tendințele „populiste” (în context est-european) și dimensiunea națională a fost constantă și productivă (în sens ideologic și identitar) în lucrările doctrinarului Constantin Stere. Ca și în cazul mai vârstnicului său contemporan Zamfir Arbore, viziunea ideologică a lui Stere sublinia rolul esențial al diverselor grupuri „subalterne” – în primul rând al țărănimii, dar și al comunităților naționale oprimate sau al unor actori periferici – în cadrul politicii moderne. Această viziune, situată adesea la intersecția dintre versiunile ortodoxe ale narodnicismului și social-democrației, reprezenta, de fapt, un proiect alternativ pe deplin articulat de construcție națională de pe poziții de stânga (și „de jos”). Acest model respingea ferm etnocentrismul și falsa modernitate asociată modului de acțiune politică a elitelor tradiționale.

Stere a fost, de asemenea, un important intermediar cultural, încercând să canalizeze potențialul radical al populismului rus înspre realizarea unor scopuri de construcție națională specific românești. Națiunea reprezenta însă pentru el un proiect încă neîncheiat, care putea include multiple variații și modele de dezvoltare, modele care urmau să fie negociate mai ales în regiunile în care frontierele spațiale și criteriile de includere în corpul național rămâneau în continuare fluide și nesigure. Această interpretare *posibilistă* a națiunii, care îi plasa pe intelectuali în postura de intermediari între diversele paliere ale ideologiilor naționaliste, reprezenta baza concepției sale privind România ideală. Această fuziune ideologică dintre naționalism și viziunile populiste de stânga funcționa la trei niveluri interconectate: geografic (prin contrapunerea emancipării periferiilor hegemoniei imperiale și prin integrarea Basarabiei în cadrul discursului național românesc), intelectual (prin evidențierea rolului intelectualilor drept intermediari cruciali dintre clasele antagoniste, însoțită de respingerea revoluției drept o potențială soluție viabilă) și politic (prin critica acerbă a elitelor tradiționale

„prădătoare” – apropiată, ca virulență, de *Neoiobăgia* lui Gherea – și prin promovarea progresului economic și dominației politice a „claselor productive”, în special a țărănimii și a muncitorilor din mica industrie).

Antonio Patraș

(Facultatea de Litere, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

Biografia ca bestseller. De la O. Minar la G. Călinescu

În comunicarea de față ne-am propus să analizăm activitatea publicistică și editorială a lui Octav Minar (1886-1967), un autor discreditat de istoriografia literară ca falsificator de documente și plastograf, falsificările produse de el fiind depistate în numeroasele sale volume consacrate vieții și operei lui Mihai Eminescu. Minar este însă și unul dintre primii autori de biografii romanțate din literatura română, un amator înimos, care a pus bazele editării științifice a clasicilor, și totodată un istoric literar de factură romantică, fascinat de mecanismul creativității umane și, implicit, de dimensiunea psihologică a literaturii. El a popularizat un gen de istorie literară apropiat de ficțiunea romanescă de tip consumist. Ca atare, așa cum există o literatură de consum, trebuie să recunoaștem existența unui circuit consumist al criticii și istoriei literare, în care scrierile lui Octav Minar au jucat un rol însemnat, accelerând procesul de alfabetizare culturală a publicului cititor. De aceea, am considerat util să urmărim modalitățile particulare de configurare a biografiei ca specie critică, atât în circuitul canonic al istoriei literare (Călinescu fiind, aici, reperul fundamental), cât și în cel jurnalistic, al criticii „de consum”.

Secțiunea 11
*Minorități etnice și confesionale:
de la finele secolului XIX către actualitate*

Aurelia Felea

(Agenția Națională a Arhivelor, Chișinău)

*Coloniștii din Basarabia și identitățile lor fluide.
Trecerea cehilor catolici din satul Novograd (Huluboaia),
județul Ismail, la ortodoxie (1889)*

La 26 octombrie și la 3 decembrie 1889, în baza decretului nr. 6850 din 11 septembrie 1889, emis de Consistoriul Duhovnicesc din Chișinău, a avut loc „botezul” a 124 de persoane de diferite vârste, bărbați, femei și copii, locuitori ai satului *Novograd* (vechiul nume al localității a fost *Huluboaia*) din județul Ismail, la biserica Sf. Nicolae din satul Larga, din același județ. Aceștia erau membri ai unor familii venite în localitate în jurul anului 1880 din colonia Cehograd, gubernia Taurida, consemnați în sursele istorice drept „cehi” de confesiune romano-catolică.

În lumina cercetărilor istorice și lingvistice, denumirea satului Huluboaia, cunoscut și ca Hulboia, ar fi de origine locală, moldo-venească sau nohaică. Către momentul anexării teritoriului Moldovei dintre Prut și Nistru la Imperiul rus (1812), în zonă locuiau moldoveni și tătari. În anul 1806, în satul Tatar Baurci, redenumit ulterior Tătărești, situat în vecinătatea localității Huluboaia, încă locuiau tătari nohaici. Numele *Goluboi hutor* al așezării a fost consemnat într-un act emis de autoritățile țariste în anul 1828. Tot atunci, pe pământurile în cauză s-au stabilit bulgari emigrați din sudul Dunării, care însă au plecat în anii imediat următori.

În calitate de proprietar al locului Huluboaia („урочище Голубой”), în unele documente este menționat domnitorul Moldovei, Grigore Alexandru Ghica (1804-1857), care a stăpânit moșiile Leova și Taraclia din sudul Basarabiei până la moartea sa. În conformitate cu stipulațiile Tratatului de Pace de la Paris, semnat după înfrângerea Imperiului rus în Războiul Crimeii (1853-1856), și până la Congresul

de la Berlin (1878), Huluboaia a făcut parte din Principatul Moldovei, iar după Unirea Principatelor Moldovei și Munteniei, înfăptuită în 1859, din statul român. La începutul deceniului al optulea, proprietar al moșiei Tatar Baurci era Grigori Feodorovici Romanenco, care ipotecase moșia în condițiile contractării unui credit de la Prima Societate de Credit funciar Român din București. Acesta a și permis așezarea familiilor de coloniști la Huluboaia. Autoarea propune o prezentare a materialului documentar identificat recent cu privire la trecerea „cehilor” catolici la ortodoxie, în primul rând fiind vorba despre registrele metrice ale bisericii Sf. Nicolae din satul Larga, județul Ismail.

Dorin Dobrinco

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași)

Asociații religioase, profesionale, culturale și sportive evreiești din Moldova, 1944-1949

Evreii din România au avut în perioada interbelică o infrastructură comunitară ce le permitea să funcționeze într-un climat general relativ liber, însă marcat de tensiuni politice, etnice și sociale. În dictaturile succesive care au dominat țara în anii 1938-1944, numeroase organizații evreiești, în primul rând cele sioniste, dar nu numai, au fost scoase în afara legii, pentru ca în cele din urmă să fie desființată și Federația Uniunilor de Comunități Evreiești. În schimb, în 1942 avea să fie constituită Centrala Evreilor din România, ale cărei atribuții au fost stabilite de autorități. Ieșirea țării din Axă, în august 1944, avea să ducă la înlăturarea cadrului legislativ discriminatoriu aplicat evreilor români, inclusiv la renașterea vechilor forme asociative și la apariția unor noi. În afara organizațiilor cu program explicit politic, unele militând pentru integrare, altele promovând sionismul, în comunitățile evreiești au funcționat în anii 1944-1949 diverse asociații cu program religios, profesional, cultural și sportiv. Instalarea și consolidarea regimului comunist avea să ducă în cele din urmă la desființarea organizațiilor evreiești independente. Cercetarea privește mai multe astfel de structuri asociative din Moldova, pe baza unor surse provenite îndeosebi din arhive.

Manuela Marin

(Institutul de Istorie „George Barițiu”, Academia Română, Filiala Cluj-Napoca)

*„Bisericile țigănești”
și regimul comunist din România*

Lucrarea analizează apariția și evoluția așa-numitelor „biserici țigănești” în contextul anilor 1970 și 1980, precum și rolul lor în susținerea cererilor de emancipare civică a romilor. Bazată pe o analiză a documentelor create de fosta poliție secretă românească, Securitatea, prezentarea va fi împărțită în trei părți principale. Prima parte va examina situația juridică a minorității rome în perioada regimului comunist, insistând asupra modului în care acesta a continuat practica regimurilor anterioare, refuzând să-i recunoască pe romi ca minoritate națională și insistând asupra dimensiunii sociale a situației acestei minorități în România. Cea de-a doua secțiune se va concentra asupra dinamicii vieții religioase și a opțiunilor în cadrul grupului de romi, arătând o strânsă legătură între experiența majorității și cea a credincioșilor romi.

Analiza va trece în revistă opțiunile religioase ale romilor, precum și practicile lor religioase în perioada de sfârșit a regimului comunist. Și nu în ultimul rând, prezentarea mea va realiza două studii de caz de „biserici țigănești” penticostale, evidențiind contribuția lor la (re)construcția identității romilor și la susținerea cererilor lor de emancipare civică. Analiza va arăta și cum experiența „bisericii țigănești” și a credincioșilor lor a reflectat, în esență, experiențele religioase ale credincioșilor neoprotestanți și în special, a celor penticostali și în ce măsură funcționarea lor a reprezentat un instrument al marginalizării sociale și simbolice a romilor.

Voica Pușcașiu

(Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca)

*Reprezentarea minorităților în monumentele de for public:
de la știință cu cetățeni la cartografiere digitală*

Documentarea monumentelor de for public din România a început ca soluție de avarie pentru activități desfășurate cu studenții în timpul pandemiei de COVID-19 și de atunci – după aproximativ 400 de monumente semnalate de către zeci de contribuitori – proiectul s-a dezvoltat într-unul de anvergură, cu numeroase ramificații. Câștigarea unei burse pentru Știință cu cetățeni din partea Universității Babeș-Bolyai a făcut proiectul și mai vizibil la nivel național, iar dezvoltarea unei hărți experimentale și configurarea unei metode de utilizare a cartografierii digitale ca activitate de predare a istoriei locale a dus proiectul la ateliere de peste hotare, adunând informații și imagini cu monumente din alte țări ale fostului bloc comunist. Rezultatele de până acum creionează concluzii pe mai multe direcții: receptivitatea la inițiative de știință cu cetățeni, utilitatea și problemele uneltelor de cartografiere digitală interactivă, bune practici în sfera umanioarelor digitale și, nu în ultimul rând, starea monumentelor de for public și discursurile pe care acestea le revelează.

Prin vizualizare relativ simplă se pot observa concomitent prezențe și absențe din spațiul public – ale femeilor, ale minorităților. Se poate vedea cine este amplasat în zonele centrale și cine la periferii, ce perioadă istorică definește fața actuală a orașelor și care este relația monumentelor sculpturale față de edificii sau planificări urbanistice. Chiar dacă o hartă nu suplinește povestea complexă din jurul creării monumentelor, este un punct de pornire ce se apropie de o cercetare cantitativă relevantă. Totodată documentarea sistematică este importantă pentru a facilita accesul unui public mai larg la aceste monumente. Harta deja existentă a monumentelor din Cluj-Napoca se poate consulta la: <https://tinyurl.com/sculpturapublicacluj>.

Prelegere finală

Alexandru-Florin Platon

(Prof. univ. dr. emerit, Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

*Corp, fiziognomonie, identitate:
fragmente de antropologie cultural-istorică*

Fiziognomonie – una din expresiile antropologice cele mai timpurii din cultura europeană (dacă nu chiar cea mai timpurie) – a apărut din necesitatea de a înțelege ființa umană în ceea ce are aceasta mai esențial și definitoriu: dualitatea corp-suflet. De-a lungul timpului, lectura semiotică a corpului s-a inserat în mai toate paradigmele de gândire și dispozitivele ideologice referitoare la natură și societate, împrumutând varii ipostaze și avataruri. Conferința trece în revistă principalele surse intelectuale ale acestei lecturi, insistând asupra câtorva din concepțiile antropologice născute de ea, în succesiunea lor istorică. Ea încearcă, totodată, să explice ecoul diferit al lecturii fiziognomonice în spațiile geografice și culturale ale Europei de Apus și de Răsărit.

